

~~W. 3. I 3.~~

~~XXIX 9. 10~~

IX. B. 6. 290.

45.

W. 3. I 3.

- 1 de Jure Liciti sed non honesti. J.S. Stryck.
- 2 de Bonis Parochialibus. Döhmer
- 3 de Evortio op infidias vite
structas. S. Stryck.
- 4 de Impositione silentij. Ludovici
- 5 de Jure subcollectandi. J.S. Stryck.
- 6 de crimine Magia. Thomas.
- 7 de Certificatione Jurium. J.S. Stryck.
- 8 de Jure p^{ro} p^{ro}ventione. S. Stryck.
- 9 de Fideicomissorum illustrium Constitut. J. Stryck.
10. de Testamentis Corporum viduarum. S. Stryck.
11. de Crimine Fœminarū Equestri. Schneiders
- 12 de Principe Testatore. S. Stryck.

Q. D. B. V.

DISPUTATIO JURIDICA

De

**DIVORTIO
PROPTER INSIDIAS
VITÆ STRUCTAS,**

Quam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO IVVENTVTIS PRINCIPE,

DN.

FRIDERICO WILHELMO,

REGNI BORVSSICI ET ELECTORATVS BRAN-
DENBURGICI HEREDE, ac reliqua,

IN REGIA FRIDERICIANA

PRAESIDE

DN. SAMUELE STRYKIO,

REGIÆ MAJESTATIS BORUSSICÆ CONSILIARIO INTIMO,

PROFESSORE PRIMARIO ET FACULTATIS JURI-
DICÆ ORDINARIO,

PATRONO AC PRÆCEPTORE SUO DEVENERANDO,

IN AUDITORIO MAJORI

Die Maji Anno O. R. MDCCII.

Publico Eruditorum examini submittit

A U T O R

respondens misericordia dignatur

ESAIAS PAULUS MEMMINGERUS,

Ratisbonensis.

Hale, Typis CHRISTOPHORI ANDRÆ ZEITLERI, Acad. Typ.

I. N. F.

S. I.

Divortiorum
usus frequēsi

Divortiorum usus, si antiqua respiciamus tempora, ita frequenter apud plerasque gentes, fuisse cernitur, ut fere Juris Gentium dici mereatur, quatenus Jus Gentium pro moribus earundem accipimus. Eundem jam apud antediluvianos observavit Seldenus *de jure Nat. juxta discipl. Hebr.*

Lib. 5. c. 9. De Judæorum vero divortiis attestantur S. literæ; vid. Buxtorff. integro *Tr. de Spons. & Divort.* & Seldenus *in Uxore Hebræa.* B. Dn Linck. *Diff. de Ufu divort. Sect. 2.* Et Judæos hac in parte imitati sunt Muhammedani. Vid. Ant. Genfræus in *tr. de Turc. rebus & cerem. lib. 2.* Egyptiorum mores non adeo ab his abhorrebant, ut eruditiores animadvertant, Judæos forsitan morem hunc ab iisdem vidisse & didicisse. Vid. Buxtorff. *cit. loc. p. 111.* Quin & Græcis familiaria erant. Alexand. ab Alex. *lib. 4. c. 8.* Joseph. Scaliger *Ani-madv. ad Euseb. n. 20.* Et denique de Romanorum moribus testes habemus leges nostras, quibus adeo indulgebatur divortiis, ut etiam bona gratia vel ob levissimam causam admissa fuerint. Vid. A. Gellius *Noct. Att. lib. 4. c. 3.* & B. Linc-kius *cit. l. m. 4.* Petr. Greg. Tholosanus *lib. 9. Syntagm. c. 15.* Arnif. *de jure Connub. c. 6. Sect. 3.* Sed sicuti singularum Gen-tium

4
DISP. DE DIVORTIO
tium jura circa divortia diversa deprehenduntur, ita etiam jura nostrorum temporum divortia quidem non adeo in totum reprobant, restrinxere tamen, & sub certis tantum causis eadem admiscere. Sed non sine ingentibus Dd. dissensionibus, quæ sicuti in materiis matrimonialibus sæpe frequentes sunt, ita quoque circa causas divortiorum mirifice sese exerunt.

§. II.

Causæ dissen-
sus Dd. in
causis matri-
monialibus.

Neque adeo à via aberraturi videmur, si causas tantarum dissensionum adscribamus principiis Juris Canonici, quæ incaute sæpe à Dd. adducuntur, & inde conclusiones efformantur, cum tamen eorum hypotheses circa matrimonii indolem merito a nostris sint reprobatae. Quando itaque præsens thema, de *dissolvendo matrimonio ob infidias vitæ structas*, examino secundum Dd. sententias, in diversa eosdem abire animadverto; quibusdam pro divortio pleno pugnantis, quibusdam etiam tantum separationem quoad thorum & mensam admittentibus; quas sententias recte dijudicare haut possumus, nisi brevibus divortii naturam, & Pontificiorum hypothesin, de separatione quoad thorum & mensam perillustraverimus. Quibus præmissis, non adeo difficile esse arbitror, de sententiarum inter se discordantium veritate & falsitate judicare.

§. III.

Divortium
quid?

Ostendit autem Divortii derivatio ipsa ejus intimam indolem: Divortium enim a *divertere* descendit, quod proprie secessionem a recta via facere significat, vel etiam *diversitatem mentium* denotat, ut aliqui alludunt. Barnab. Brisson. in *Tr. de Verbor. signif. verb. divortium*. Quia itaque illi, qui divortium faciunt, matrimonii dissolutionem procurant, in jure etiam a se invicem divertere dicuntur, i. e. discedunt, vel in diversas partes abeunt, inter se quasi *divisi*, Kitzel.

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS.

fi. Kitzel. in *Synopsi Matrimon. cap. 8. theor. 2.* Gerhard. in *LL. Theol. de Conjug. §. 561.* Schneidew. *de Nupt. §. 4. n. 3.* Et ita de jure Romano divortium tollebat ipsum vinculum matrimoniale, quod effectus divortio annexi, ut & jura varia divortiorum, satis ostendunt, quæ explicat Henric. Brouwerus *de Jure connubiorum cap. 31.* nec erat eo tempore cognita separatio aliqua quoad thorum & mensam, prout quidem postea ex principiis Juris Pontificii irrepsit, quamvis prælaudatus Brouwerus *cit. tr. c. 29. n. 2.* contrarium evincere velit, Romanis jam cognitam fuisse ejusmodi separationem per *l. 32. §. 13. de Donat. inter Vir. & Ux. l. 15. ff. de act. rer. amot.* Sed vero tales secessiones, quæ apud Romanos frequentes erant, nullo modo possunt comparari cum hodierna separatione quoad thorum & mensam: illæ enim ut plurimum fiebant utriusq; voluntate commoditatis gratia, privata autoritate, nec ita, ut hodie, ob savitiam vel alias causas indulgebantur, adeoque vix umbram separationis, si cum hodierna comparatio instituatur, habent, ut inde ne quidem argumentum a pari duci possit. Dn. Præses in *not. ad Jus Eccles. Brunnem. L. 2. c. 17. §. 31.* Arnis. *de Jur. Connub. c. 6. Sect. 2.* Joh. Georg. Nicolai *de Divort. & repud. c. 5. n. 1.* Unde de Jure Rom. nullum aliud divortium erat cognitum, quam quod dissolveret in totum matrimonium. De Judæorum divortiis non est quod dubitemus, nec ibi ulla alia separatio videtur cognita fuisse. Cum vero hodie divortia publica merito suscipiantur & confirmentur auctoritate, hinc mores Romanorum & Judæorum hæctenus in eo non imitatur, adeoque hoc intuitu divortia sunt nihil aliud, quam *dissolutiones vinculi matrimonialis inter conjuges adhuc viventes, ex justa causa, publica Consistorii autoritate facta.* Lauterbach. *tit. de Divort.* Brouwer. *de Jur. Connub.*

Jure Civili
incognita est
separatio
quoad thorum
& mensam.

nub. c. ult. n. 2. Kitzel. *Synopsi Matrimon. c. 8. tbcor. 2. & Dd. communiter ad tit. ff. de Divort.*

§. IV.

Divortium
totalem dis-
solutionem
vinculi con-
jugalis de-
notat.

Fundamenta
hujus sen-
tentia

Explicatio
loci Matth. V

Dum itaque ad essentiam divortii requirimus dissolutionem totalem vinculi conjugalis, eo ipso fortiter contradicimus Pontificiis, qui nullam talem dissolutionem in conceptu divortii admittunt, quod ex professo defendit Bellarminus *lib. 1. de matrimon. c. 10. seqq.* Contra quos tamen ex Nostratibus plurimi jam classicum cecinerunt, ut Beultius *de Matrim. P. 2. c. 16, 20, 23. seqq.* Scherzerus *in System. Theol. lib. 16. §. 18.* Schilt. *in not. ad Aurel. Augustin. libros de Divort. conjug. ad Pollent.* Gerhardus *in Loc. Theol. de Conjug. §. 563. seqq.* Res interim salva est, & his constat fundamentis perspicuis. Fundamentalis locus est *Matthai V, 32.* ubi Salvator noster ita: *Ego vero dico vobis, quod omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mechari, & qui dimissam duxerit, mechatur.* Conf. *Matth. XIX. 9.* De quo textu ut recte judicare possimus, sciendum est, Christum ibi reprobasse Phariseorum interpretationes & Judæorum mores, qui divortia ex levioribus admittebant causis, & quia hæc controversia inter Judæos erat insignis, dum nonnulli Schammæanorum Sectam secuti solam turpitudinem stricte dictam admitterent, alii vero sectæ Hillelianae dediti, quamlibet causam justam reputarent, quæ sententia etiam recepta erat Selden, *in Ux. Hebr. l. 3. c. 20. p. 320.* Christum tentare voluerunt Pharisei, *cit. cap. XIX.* ut animadverterent, cuiam parti inter dissentientes faveret, Ex quibus constat, Christum fuisse interrogatum de dissolutione matrimonii quoad vinculum, hæc enim tantum inter Judæos erat cognita, & sic etiam responsio Christi de totali dissolutione intelligenda, dum aperte libertatem divortiorum ad unam causam, Adulterii scilicet, restringit. Imo

Imo si aliam admittamus interpretationem, dicendum foret, (quod tamen absurdum) Christum per verba: *Ego vero dico vobis*, doctrinam suam non corruptelis & fallis interpretationibus Phariseorum, sed Mosi opposuisse, quippe qui de vera dissolutione loquitur. Conf. Gerhard. *in locis Theol. de Conjug.* §. 564. Jo. Buxtorff. *de Sponsal. & divort.* p. 2. n. s. p. 116. Ziegler. *ad Lancelot. Lib. 2. tit. 16. §. 9. verb. si alter conjugum.* Neque enim verba Christi, quæ *cit. loc.* adjunxit: *quæ Deus conjunxit, homo ne separet*, absolute sumenda, quasi totalis dissolutio vinculi matrimonialis eo ipso sit prohibita. Uti enim Christus non absolute fuit interrogatus, ita etiam nec absolute respondit, neque his verbis totam decisionem quæstionis contineri voluit, quod ex ulteriori ejusdem declaratione apparêt. Buxtorff. *cit. loc.* Id quod etiam clarissime ex rationibus decidendi patet, quæ in hac controversia a Christo *Matth. XIX.* adducuntur, ubi provocat ad primævam conjugii institutionem, secundum quam matrimonium deberet esse indissolubile, adeoque inde infert, ex lege morali omne matrimonium esse indissolubile; ab hac tamen generali prohibitione excipiendam esse causam adulterii, quod directo cum natura conjugii pugnaret. Exceptio itaque de totali dissolutione est intelligenda, quia Regula a Christo proposita loquitur de indissolubilitate vinculi matrimonialis. Conf. Gerh. *cit. loc.* Quin quod Salvator secundum primævam illam institutionem totam hanc controversiam decidens illum demum adulterium committere pronunciet, qui divortium ex causa non approbata faciens aliam duxerit. Ex quo firmiter inferri potest, illum adulterii reum non esse, qui ex causa probata repudiando uxorem aliam duxerit. Vid. Lightfoot. *Hor. Hebr. in Matth. c. 5. & c. 19. p. 278.* Dn. Consil. Thomaf. *diff. de Crimin. Bigam. §. 40.*

Probatum ul-
terius sen-
tentia ex 1.
Cor. VII, 10.

Hicce iisdem fundamentis Paulus 1. Cor. VII, 10. innititur, dum controversiam: *utrum fidelis cum infideli secure & salva conscientia possit in matrimonio subsistere?* decidit. Provo- cat enim ibi ad salvatoris nostri decisionem, uxorem a vi- ro discedere non debere propter indissolubilitatem a Chri- sto tantopere contra Phariseos defensam, licet vel maxime disparitas religionis adsit, modo infidelis cum eo cohabita- re consentiat. Adeoque hic tantum regulam à Christo da- tam confirmat, non excludens propterea exceptionem. B. Dn. Linckius *de usu divort. sect. 4. m. 4.* sed potius subintel- ligens. B. Gerhard. *cit. loc. §. 570.* Id quod innuunt ipsa ver- ba Pauli, dum pergit 1. Cor. VII, 15. *Quodsi infidelis discedit, discedat, non enim servituti subjectus est frater aut soror in bu- jusmodi.* Si enim persona deserta libera est a lege viri de- fertoris, potest salva conscientia alii nubere, ut non adulte- rium committat, atqui ita ratio decidendi ipsius Pauli ip- sam supponit exceptionem Christi, *Matth. V.* declarantem. Conf. B. Gerh. *l. c. §. 570.* Neque vero Paulus hic contraria- tur Christo, dum etiam desertionem malitiosam pro legi- tima causa divortii pleni adstrait, ceu Theologi nostri & Icti jam dudum evicerunt. Conf. Buxtorff. *de spons. & di- vort. p. 2 n. 9. p. 126.* B. Dn. Brunnemann. *de Jur. Eccl. lib. 2. c. 17. §. 26.* ibique Dn. Præses *in notis.* Gerh. *c. l. §. 624.* Brouwe- rus *de Jur. connub. L. 2. c. 18. n. 12.*

Consensus
Primitiva
Ecclesie
cum nostra
sententia.

§. VI.
non Hæc quoque doctrina non abhorret a Praxi primitiva Ecclesie, quod probat Tertullianus *libr. de Monog. c. 9.* ver- ba Christi repetens, hoc modo: *Quoniam qui dimiserit uxorem suam, præterquam ex causa adulterii, facit eam adultera- ri.* Conf. Excellentiss. Dn. Schilter. *Histor. Jur. circa dogma Ecclesie de dissolut. Matrim. quoad vinculum. §. 6. & seqq.* Imo & Justi-

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 9

& Justinus Martyr in *Apologia pro Christianis* recenset Uxo-
rem christianam pietatis causa marito infideli & flagitioso
repudium misisse, adeoque divortium fecisse. Nec ipse
Gratianus dissimulare hoc potuit, quum in *C. Quædam*, 19.
caus. 32. qv. 7. ita inquit: *Quædam cum fratre viri sui dormi-*
erit; decretum est, ut adulteri nunquam conjugio copulentur.
Illi vero, cujus uxor stuprata est, licita conjugia non negentur;
quod idem quoque ex Concilio Triburicensi confirmatur,
can. 24. *caus.* 32. q. 7.

§. VII.

Cepit vero temporibus subsequen-
na dubitari, præsertim cum Augustinus in *Comment. ad Mat-*
thæum, v, hanc quæstionem reassumisset, pernegans illam
exceptionem regulæ quoad dissolutionem matrimonialis
vinculi, & potestatem alteri nubendi, quæ tamen opinio
non ubique approbata fuit, declarante Dn. Schiltero *c. l. §.*
13. & 14. Quo facit Decretum Pontificis Zachariæ, addu-
ctum a Gratiano, *can.* 23. *caus.* 32. qv. 7. ubi ita pronunciat:
Concubivisti cum sorore uxoris tuæ? Si fecisti, neutram habeas:
& si illa, quæ uxor tua fuerit, conscia sceleris non fuit, si se con-
tinere non vult, nubat in Domino, cui vellet. Add. Dn. Linckig
de Usu divort. Sect. 3. *membr.* 7. Semel tamen in dubium vo-
cata ista doctrina sensim atque sensim progressus fecit, ita,
ut in Concilio Foro-Julien-
tas nubendi etiam post resolutum ex fornicationis causa
matrimonium fuerit restricta, sc. ut vivente adultero secun-
dæ nuptiæ minus licitæ judicarentur, quod & in Concilio
Nannetensi confirmatum fuit. Conf. Gonzalez-Tellez in
not. ad c. l. de divort. Et quum denique inter Pontificios
falsa illa hypothesis, quod Matrimonium sit sacramentum,
stabiliretur, accedente publica Conciliorum approbatio-
ne, tandem sublata est penitus omnis divortiorum liber-
tas Pontificios.

Qua occasi-
one cœperit
de hac do-
ctrina dubi-
tari?

sublata di-
vortiorum
libertas ap-
tas Pontificios.

tas quoad vinculum absque distinctione; cui sententia ut colorem adderent, provocarunt ad verba ipsius Salvatoris: *Quos Deus conjunxit, homo ne separet.* Quibus etiam adhuc accessit approbatio Concilii Tridentini, *Seff. 24. de matrimon. c. 7.* quod anathema dixit iis, qui asserunt Ecclesiam errare, quando docet propter alterius adulterium matrimonii vinculum non posse dissolvi. Fuerunt tamen hac in re cauti admodum Patres Concilii Tridentini, quod non simpliciter anathema dicere voluerunt, qui contrarium statuunt, ob rationem, quam fufius recenset Suavis *Hiflor. Concil. Trident. lib. 8. & ex eo Dn. Ziegler. ad Lancell. lib. 2. t. 16. §. 9.*

§. VIII.

Pontificiorum
sententia de
divortio in-
anis.

Separatio
quoad thorum
& mensam
quomodo
retenta.

Quaquam vero hæc duo fulera Pontificiorum satis inania sint, cum hactenus non evictum, matrimonium esse sacramentum, vid. Ziegl. ad Lancell. *lib. 2. tit. 2. §. 1. p. 301. & assertum Christi solum respiciat controversiam de libertate divortiorum ex injusta causa, id quod ipse contextus innuit. Vid. Buxtorff. cit. loc. p. 116. §. seq.* Tamen inde originem sumit *separatio quoad thorum & mensam*, quæ apud Pontificios tunc adhibetur, ubi Christus divortium plenum concesserat. Sicuti vero non inique Lutherus *Tom. V. Jenens. Germ. fol. 252.* hanc separationem inane animorum spectrum, *ein nichts / ja ein lauter Gespenst /* dixerit, cum, quatenus a Pontificiis admittitur, revera contradictionem contineat, ita in nostris Ecclesiis post reformationem merito doctrina Christi de divortio pleno quoad vinculum restituta est; remansit tamen certis in causis *separatio quoad thorum & mensam*, & contra Pontificios defensa, ita, ut jam communiter divortium *in totale & partiale* dividatur. Retinetur videlicet separatio illa hunc maxime in finem, ut sit medium temporale, quo vel majora
inter

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS, II
inter conjuges evitantur mala, vel adiguntur, ut tandem
in gratiam redeant. Vid. Dn. Präf. in not. ad Brunn. 7. E. lib.
2. c. 17. §. 31. Linckius cit. loc. Sect. 5. memb. 6. Brouw. de Jure
Connub. lib. 1. cap. 29. Dn. Schilter in Instit. Jur. Can. lib. 2. tit.
12. §. 10. Carpzov. Part. 2. Decis. 180. num. 5. & seq. Joh. Ge-
org. Nicolai de divort. & repud. P. 2. c. 5. num. 5. Richter Cön-
sil. 515. Vol. II.

§. IX.

Differentiæ utriusque divortii, imprimis in causis e-
jusdem, attenduntur: Aliæ enim sunt causæ divortii tota-
lis, aliæ partialis. Causæ divortii totalis ut plurimum tan-
tum duæ adstruuntur: Nimirum *adulterium* & *desertio ma-*
litiosa. Kitzel in Synopsi de Matrimon. cap. 8. theor. 4. Nicolai
de Divort. part. 2. c. 1. num. 24. Carpzov. in Jurispr. Consistor.
lib. 2. tit. 11. def. 203. & seqq. Non tamen desunt, qui plures
alias æque graves admittunt, quas longa serie recenset
Bruckner. in Decis. Matrimon. c. 16. num. 1. quibus addi po-
test Joh. Miltonus *pecul. lib. de divort.* qui domestica for-
tasiss calamitate irritatus, ut judicat Pufendorffius de Jure
Nat. & Gent. lib. 6. c. 1. §. 24. asserere conatur etiam per prin-
cipia religionis Christianæ mores intolerabiles, disparita-
tem & renitentiam animorum inter conjuges esse justam
divortii causam, qua in sententia etiam fuit Dn. Renne-
mannus in Jurisprud. R. G. membr. 1. disput. 42. tb. 36. lit. c. d.
cujus verba integra adduxit B. Dn. Struvius *Exercitat. 30.*
tbef. 41.

Differentia
divortii & se-
parationis
quoad tho-
rum & mensi

§. X.

Equidem horum omnium sententias hic plenius ex-
cutere instituti ratio prohibet, quamvis infra quædam de
hac doctrina adducturi simus. Dilabimur tamen eo ipso
ad quætionem, valde inter Dd. agitatum, cujus gratia etiam
presens dissertatio conscripta est: Annon etiam insi-

Utrum ob
insidias vite
structas to-
tale divortium
admittatur.

dia vitæ alterius conjugis structæ justam causam præbeant pro dissolvendo vinculo matrimoniali? Ubi, si Dd. evolvero, deprehendo, plerosque id negare, & tantum separationi quoad thorum & mensam locum facere, vid. Dn. Lincius de *Usu divort. sect. 5. memb. 6.* Carpzov. *Jurisprud. Confist. lib. 2. def. 217. n. 2.* Beust. *part. 2. de Matrim. cap. 9.* Wametsius *Consil. jur. Pontif. 549. n. 9. & seq.* Brouwer. *de jure Connub. lib. 2. cap. 29. n. 11.* Arnif. *de jure connub. c. 6. Sect. 10 n. 26. & seqq.* Joh. Georg. Nicolai *de divort. cap. 5. num. 30. & 31.* Gerhard. *in Loc. Theol. de Conjug. §. 683.* Dedekenn. *Vol. 3. Confil. Theol. lib. 4. Sect. 2. & Sect. 8. n. 3. 4. 5.* Richter. *Vol. 1. part. 5. confil. 17. n. 19.* Schilter. *in Responf. Argentor. sub n. 81.* B. Dn. Ziegler. *ad Lancell. lib. 2. tit. 16. §. 9. verb. thori tantum fiat separatio &c.* Conf. præjudicia Consistorii Hennebergensis apud Dn. Brucknerum *in Decision. Matrim. c. 25. n. 9.*

§. XI.

Rationes dubitandi.

Fundamenta hujus sententiæ communis adeo apud plerosque applausum meruerunt, ut vix illa in dubium vocata fuerint, ex quo factum est, ut Doctores non adeo solliciti fuerint in compilandis multis argumentis hanc sententiam confirmantibus, ceu ordinariè fieri solet, quoties Adversarii non adsunt. Rationes itaque magis ex mente eorum, quam verbis proferre licebit, ut etiam intactum nihil relinquatur, quod ab Adversariis probabiliter pro hac sententia afferri posse visum fuerit. Et quidem (1) illa ab omnibus statim afferri solet ratio, quod Christus nullam aliam divortii causam, præter adulterium, admiserit, *Matth. 5.* sicuti itaque exceptio firmat regulam in casibus non exceptis: ita eodem modo dicendum videtur, hic Regula a Christo contra Phariseos defensionæ standum, quum insidiæ vitæ structæ a Christo non fuerint exceptæ a Regula. Accedit, quod Christus videatur loqui *exclusive* in ex-

*) quod tantum duæ sint causæ divortii pleni.

in excipiendo adulterio, ita ut ejus sensus in hæc duo membra commode dissolvi posse videatur. 1) Matrimonium est indissolubile, nec 2) quævis causa ad id dissolvendum admittitur, quam tantum adulterium. Quicquid itaque non est adulterium, illud non solvit vinculum conjugii: Atqui insidiæ vitæ structæ non habent rationem adulterii: E. Conf. Mentzer. *Tom. 4. Diss. Marburg. diss. 15. th. 99. seqq.* ubi particulas illas, quæ in Græco Textu habentur, *παρεστὸς, καὶ ἐν μὴ* esse exclusivas ex aliis parallelis Locis Scripturæ S. ostendit, quam sententiam etiam approbat Gerh. *in Loc. Theol. de Conjug. §. 564.* & Critici communiter ad Locum Christi *Matth. V, 32. & XIX. 9.*

§. XII.

Porro II. exceptionem hanc unicam fundari in natura ipsius conjugii asserunt, quæ adeoque non commode ad alias possit extendi causas. Ideo enim causam adulterii a generali prohibitione divortii exceptam fuisse contendit Gerh. *c. 4.* quod conjuges ex primævæ Dei institutione sint una caro, *Gen. II, 24. Matth XIX, 6.* Sed Uxor, quæ fornicatur, fit una caro cum adultero, & maritus, qui fornicatur, fit una caro cum scorto, uti Paulus philosophatur *1. Cor. XVII, 16.* Ergo hic specialis ratio esse videtur, quod non amplius maneat vinculum unitatis conjugalis, sed nefarie per adulterium disrumpatur, adeoque adulteram posse repudiari. Inde jam inferunt quoque Dd, hoc casu dissolvi ipso jure matrimonium, non exclusam tamen declaratoria judiciali sententia, quia ante omnia constare debet de veritate perpetrati criminis, nisi ipsum delictum sit notorium. *Carpz. Jurispr. Confist. lib. 3. tit. 5. def. 69. Nicolai de divort. & repud. p. 2. c. 1. n. 65. seqq.* Cum itaque adulterium tollat ipsum fundamentum matrimonii, juxta *Carpz. cit. loc. n. 10.* & sic specialem rationem habeat

2) quod in adulterio sit ratio specialis.

beat, non videtur idem dici posse de infidiis vitæ alterius conjugis structis, nam & sic censetur nihilominus adhuc durare vinculum conjugale; quum fundamentum matrimonii, quod in fide non quavis, sed *conjugali*, & ad finem matrimonii præscriptum tendente consistit, non tollatur.

§. XIII.

3) quod hæc
causa videtur
ab ipso Christi-
sto exclusã.

Et hæc sententia (III) videtur sententiæ & menti ipsius Christi satis congrua. Cum enim ipsi controversiæ, tunc temporis valde inter Judæos agitata, proponeretur, & Pharisei in duplici errore circa divortiorum doctrinam hærerent, (1) quod divortium in lege Mosis esset præceptum, (2) quod ex lege Mosis illud permitteretur ob quascunque causas: Christus hæc quoque duo membra tangit, & quoad prius membrum respondet, Mosẽm divortia concessisse propter *Συληγοκαρδίας* eorum, non vero præcepisse, quin potius tantum indulgisse, ceu pluribus declarat Buxtorff. *de spons. & divort. p. 2. §. 3. seqq.* Ad alterum membrum responder, non esse divortium concedendum ob quascunque causas, sed tantum ob adulterium. Hinc inferunt dissentientes, si Christus voluisset, ut etiam infidia vitæ structæ essent justa causa dissolvendi matrimonium quoad vinculum, procul dubio id quoque expressisset, cum tamen tantummodo exclusit causam adulterii. Dum itaque Christus respondit ita ad quæstionem; *Eicetne homini dimittere uxorem suam quavis ex causa?* simpliciter negative excepto solo adulterio; fortiter contradicere voluit Phariseis, qui admittebant etiam sine omni dubio divortia ob infidias vitæ structas, quum ob leviores admiserint. Ex quo probabiliter inferitur, Christum etiam hanc causam excludere voluisse.

§. XIV.

4) quod, li-

Ex quo ulterius (IV) inferunt, quia Christus, Mosẽm

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 15

fem explicans, offendit, nullum præceptum divortii proprie dicti occurrere, sed tantum legis *indulgentiam & licentiam*; hæc vero, quum ob *Σκληροκαρδίαν* demum sit indulta Judæis, h. e. ut explicat Buxtorffius *de divortii & sponsal. cit. loc. p. 120.* ob pertinacem, contumacem obstinationem, & inflexibilem Judæorum duritiem, hinc merito fundamentum hujus licentiæ omnino esse odiosum, & Deo non adeo probabile. Quemadmodum itaque, ceu ex regulis bonæ interpretationis constat, odiosorum stricta est facienda interpretatio, adeo, ut extensio de casu ad casum non sit admittenda, ob *c. odia, de R. J. in 6.* ita & hic dicendum videtur, omnem excludi debere extensionem. Neque enim sub causa adulterii necessario continentur insidiæ vitæ structæ, sed potius, si has pro causa sufficienti admittere velimus, opus videtur interpretatione extensiva, quæ tamen in hac materia exulat.

§. XV.

Non levè quoque (V.) præsidium pro sententia hac constituit, quod Paulus Christum explicans *1. Cor. VII. 10. seqq.* non faciat mentionem hujus exceptionis, sed simpliciter asserat: *is, qui matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere*, adeoque itidem scopus Pauli est, coercere levitatem & libertatem divortiorum. Quin imo cum addat religionis disparitatem nequidem solvere matrimonium, quæ tamen tunc temporis, ubi Christiani apud omnes in odio ingenti erant, valde animos hominum a se invicem abalienabat, videtur dicendum idem de insidiis vitæ structis, quæ itidem abalienationem animorum quidem inferunt, sed tamen ex Pauli doctrina hæc non videtur esse sufficiens causa pro dissolvendo quoad vinculum matrimonio. Accedit quod Paulus quidem malitiosam desertionem ibi admittat, & parti

§) quod nec Paulus hujus causæ fecerit mentionem, & probabiliter illam excluderit.

Non videntur desertio-
ni malitiosæ
æquiparari
posse insidia
vitæ structæ.

partii nocenti facultatem tribuat aliud matrimonium contrahendi, quæ tamen non deprehenditur in insidiis vitæ structis. Nam illa demum fit, quoties vel localiter alter conjugum alterum malitiosè deserit, vel debitum conjugale pertinaciter denegat, quo casu demum licitum est divortium. Gerhard. *de Conjug.* §. 624. Haveman, *Gamol. lib. 3. t. 7. §. 3.* Dn. Præs. *Tr. de diff. spons. sect. V. §. 8.* Tales vero desertiones in insidiis vitæ structis non deprehenduntur, nec per se eis annexa est malitiosæ desertio, præsertim cum in tali casu soleant homines, ne suspicio insidiarum oriatur dissimulationibus uti, & aliud agere, aliud vero mente concipere. Potest itaque casus dari, ubi insidiæ vitæ alterius Conjugis struuntur, ut tamen nulla subsit desertio malitiosæ. Et denique si quoque adsit talis desertio, fiet divortium ob causam concurrentem, non ob insidias vitæ structas. Unde etiam negat Gerhard. *de Conjug.* §. 631. sævitiam æquiparari desertioni.

§. XVI.

6) ex ratione Christi; quos Deus conjunxit, homo non separet,

Illud quoque consideratione dignum esse judicant, quod (VI.) Christus *Matth. XIX.* provocet ad primævam institutionem addens rationem: *Quos Deus conjunxit, homo ne separet.* Unde inferunt, in dubio magis pro matrimonio conservando, quam eo dissolvendo esse pronuntiandum, præsertim cum in hac materia occurrant plura dubia, nec Christi nec Apostolorum hac de re voluntas satis liquida sit. In dubio autem dicunt, securiorem viam esse eligendam. Unde Gisbertus Voëtius *Polit. Eccl. p. 1. lib. 3. Tr. 1. Sect. 3. c. 3. qv. 10.* maluit in quæstione hac ἀπέχειν, quam aliquid determinare. Accedit, quod matrimonium in *c. f. X. de sentent. & re judic.* ad causas favorabiles referatur, adeoque in dubio pro ejus conservatione pronuntiandum sit, uti communiter ex hoc textu inferunt Canonistæ. Conf.

Brück-

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 17

Bruckner. *Decis. Matrim. c. 19. §. 45.* Paul. Cypræus *de Jure Connub. P. 1. de Sponsal. c. 4. §. 14.* Beuft. *de Sponsal. P. 1. cap. 9.* Kitzel *Synops. de Matrim. c. 4. theor. 9. lit. b.* Engel *in Colleg. jur. Can. ad tit. qui matrim. accus. poss. n. 9.*

§. XVII.

Sat speciose quoque (VII) pro hac sententia pugnat (7) quod matrimonia mystica illa repræsentatio unionis cum Ecclesia, quæ in matrimonio latitare creditur. *Eph. V. 42.* Equidem Pontificiorum ineptias de Sacramento matrimonii hic intactas relinquo; vid. interim Brouwer. *de jure connub. lib. 1. c. 9. n. 345.* Gerhard. *Loc. Theol. de Conjug. §. 16. seqq.* cum solummodo mihi res sit cum nostratibus, eorumque hypothésibus, inter quas autem, ut puto, neutiquam hæc Pontificiorum sententia erit. Interim ex hoc typo idem non raro inducere solent, quod Pontificii ex hypothési sua de sacramento matrimonii inferunt. Neque tantum in N. T. in matrimonio latitare videtur mysterium illud unionis Christi cum Ecclesia, cum illud jam in V. T. Prophetis & Patriarchis innotuerit, quod vel Salomon ostendit, ex professo scribens Epithalamium de nuptiis inter Christum & Ecclesiam. Vid. Chemnit. *in Exam. Concil. Trid. in c. 1. de Matrim.* Id ipsum quoque evidens est ex *Jeremia III, 9.* *Revertimini, inquit, filii adversantes dictum Iehova, nam ego conjugio junctus sum vobis.* Conf. *Hos. II, 19.* & *Ezechiel. XVI, per tot.* Ex quo jam inferunt duplicem matrimonii involvere respectum, (1) *spiritualem*, quatenus sub matrimonio inumbratur unio illa indissolubilis Christi cum Ecclesia. (2) *Civilem*, quatenus denotat societatem maris & foemina liberorum procreandorum causa institutam, Conf. Gerhard. *loc. cit. §. 33.* Ex quo jam infert Carpzov. *in Jurispr. Consist. lib. 2. def. 21. n. 7.* inquit: *Matrimonium non est contractus tantum civilis, sed res conscientie & tale negotium, cui chara*

C

eter

eter spiritualis est impressus, quippe foedus matrimonii sanctissimum non tam à contrahentium consensu, quam Dei auctoritate & voluntate dependet. Ex hisce suppositis jam probabiliter inferri potest, neque in nostro casu dissolutioni quoad vinculum locum esse posse, propter arctissimum illum nexum, qui in matrimonio latitat, & propter respectum illum spirituales, quem omne matrimonium præ se fert. Ex quo rursus Carpz. c. l. n. 8. infert: Est hinc matrimonium de causis spiritualibus, sive ecclesiasticis, de quibus vere ait Pontifex, ea quæ spiritualia sunt, & conscientiam concernunt, facilius construuntur quam destruantur, in c. inter corporalia, 2. X. de translat. Episcop.

§. XVIII.

§) quod matrimonium sit foedus divinum.

Ex hac hypothese fluere videtur, quod matrimonium sit juris divini, & contineat foedus divinum, uti loquitur Tarnovius *de Conjug. lib. 1. c. 86. qu. 3.* id quod rursus novum (VIII.) argumentum contra totalem quoad vinculum dissolutionem in casu præsentis constituere videtur. Quam assertionem desumere solent ex *Proverb. II, 17. Malach. II, 14.* Cum enim Deus sit autor conjugii, & benedictione sua in prima institutione confirmaret, adeoque ab arbitrio humano ejus vinculum non dependeat, iniquissimum videtur, divellere illud vinculum ob causam a Deo nullibi approbatam, qualis est casus præsens, quem excutimus: cum tamen foedus matrimonii sit sanctissimum, quod non a contrahentibus, sed a Dei auctoritate dependet, ut loquitur Cypræus *de sponsal. c. 13. §. II, n. 2.* Quæ si supponamus, firma adversus dissolutionem totalem potest inde elici conclusio. Alioquin enim in alterius arbitrio positum esse videtur delicto suo se eximere ab obligatione matrimoniali. Quid enim facilius foret, quam fingere infidias, vitæ alterius conjugis struendas, & ita innocentem conjugem

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 19

iugem irritare, ut ad totalem dissolutionem agat, id quod alter forsam unice intendit. Ex quo tamen conjugale vinculum in ludibrium quoddam facile converti possit.

§. XIX.

Ex quo jam novum (IX) contra totalem dissolutionem videtur deduci posse argumentum. Videlicet, qui sui conjugis vitæ insidias fruit, ejus est intentionis, ut ab ipso liberetur, nec ita ulterius cum eo cohabitare teneatur. Jam vero si asseramus, ob insidias vitæ structas posse a parte innocente peti totalem dissolutionem vinculi conjugalis, favore afficitur singulari ille, qui odium meruit, imo per indirectum finem intentatum assequitur, & sic ex suo delicto meliorem suam conditionem facere videtur, quod principiis juris adversatur, *l. 134. §. 1. de R. 7.* Ne itaque liberetur ab onere alendi uxorem & aliis oneribus matrimonialibus ferendis, congruentius principiis juris videtur esse, unice hic concedere separationem quoad thorum & mensam. Quo ipso simul uxori innocenti satis consultum erit.

(9) quod nocens eo ipso finem per insidias intentum consequatur.

§. XX.

Speciem quoque (X) huic sententiæ affert, quod in nostris Ecclesiis, uti supra monitum, imprimis ob hunc finem retenta sit, separatio quoad thorum & mensam, ut matrimonium saltem ad certum tempus suspendatur, & animorum reconciliatio obtineatur, & majora mala, homicidium, veneficium aliaque incommoda quamplurima, quæ exinde metuuntur, inter conjuges impediuntur, salvo interim & illaeso manente vinculo conjugali, *Carpzov. P. 2. def. 180. Brouwer. de jure connub. l. 1. c. 29. Nicolai de droort. c. 5. n. 5. Schurff. cent. 1. conf. 42. Havemann in Gamol lib. 3. tit. 10. §. 3. Bruckner. in decis. matrimon. c. 25. n. 6.* Hinc etiam communiter à Dd. potissima ratio retentiæ separationis

(10) In quem finem maxime apud nos retenta separatio quoad thorum & mensam.

quoad thorum & mensam constituitur nimia savitia mariti, h. e. si ultra modum in uxorem saviat, vel etiam mortem aut verbera atrocia (mit Hm und Bein entzweyschlagen) uxori minetur, Bruckner. *cit. loc. n. 15.* Nicol. *cit. loc. n. 24.* Ziegler. ad Lancellot. *lib. 2. tit. 16. §. 18.* & fusius Brouwer *de jure connub. lib. 2. c. 29. n. 11. seqq.* & alii plures, quos allegat Kitzel. *Synopsi de Matrimon. c. 8. theor. 6. lit. e.* qui omnes concludunt hoc in casu non plenum divortium, sed tantum separationem quoad thorum & mensam locum habere. Jam vero sine dubio ad illam savitiam graviozem pertinent insidia vitæ alterius structæ, & in his quoque obtinetur finis, propter quem separatio in nostris est retenta Ecclesiis. Et huc spectare videtur Responsum, quod à Dn. Schiltero in *Argentorat. Respons. sub num. LXXXI.* adductum est, id quod illustrationis gratia integrum hic referre lubet:

Anna Margaretha C. contra M. Joh. B.

Responsum
de separatio-
ne quoad
thorum &
mensam ex
capite savitiz
& furoris.

Illa bittet separationem quoad thorum & mensam, weiln er sie nicht allein an ihren Ehren öftters angegriffen/ und eine jedermanns Hure gescholten/ sondern auch unterschiedlich mahl ohn Ursach so grausamlich geschlagen/dasß sie sich bey andern ehelichen Leuten nicht dörfen sehen lassen: Bey nächtllicher Weil kein Licht in der Schlaffkammer dulden wollen/ein Messer mit sich in das Ehebett genommen/ Ihr mehremalen im Schlaff nach der Gurgel gegriffen/und auf kein Zusprechen weder Geist-und Weltlichen sich bessern wollen/auch von seinem furore nicht befreyet/sondern allein seine dilucida intervalla habe. Er ist der Beschuldigung nicht abredig/vermeynet aber mit Einwendung ein-und andern liederlichen excusation selbige zu vertheidigen/ dasß sie ihme aber zu geklagten übeln Tractament Ursach gegeben habe/ist für eins nicht vermuthlich / quia delicta non præsumun-

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 27

sumuntur, Sie hat fürs ander mit ihren ersten Herrn eine solche friedliche Ehe besessen / daß die geringste Klage wieder sie niemalen vorkommen/2c. Wann dann nun ehrliebe Maatronen/die sonderlich eine vernünfftige/ruhige/und gute Ehe vorhin besessen/weder dergleichen Ehren-Verletzungen/ noch tyrannische Schläge vertragen können / sondern ihnen in gemeinen Rechten hievor erlaubt gewesen sich der gänglichen Scheidung hierwieder zu bedienen/quia verbera ingenuis aliena sunt. l. 8. §. 2. & 3. C. de repudiis. Et si cum flagellis aut fustibus sunt, injuriola sunt, Novell. 117. c. 14. ibiq. Gothofredus. Heutiges Tages aber vielmehr die separationem quoad thorum & mensam begehren können: c. 8. & 13. de rescript. spol. c. de benedict. 32. q. 1. Savitia, ax. 1. quia savitia æquiparatur desertioni. d. ax. 1. desertio, in m. n. Maritus. Und einer jeden Christlichen Obrigkeit von Amtswegen obgelegen/sorgfältig zu verhüten/daß keine machinationes und gefährliche Nachstellungen / so irgend an das Leben/zwischen Eheleuten verübet werden. l. ult. in fin. C. de furtis. G. Everhard. 2. Consil. 32. n. 35. Separatio in m. n. vorgehen mögen. Also halte ich dafür/daß seine verübte Schmähung/savitia, machinatio und Unrichtigkeit des Verstandes genugsame Ursachen seyen/ihre mit beehrter Ehescheidung zu Tisch und Bett zu willfahren: bevorab weil keine Besserung bey ihme wegen seines übermächtigen Hochmuths zu hoffen / nachdem er auch zu Speyer bey seinem Rectorat-Dienst nicht verbleiben können: vielweniger cautionem de non offendendo zu prästiren vermag/oder Klägerin derselben trauen darff.

SENTENTIA.

In Ehesachen Anna Margaretha C. Klägerin / an einem/wider ihren Ehemann/M. Johann B. Beklagten/amt andern Theil/ist auf erhabene Klage/und eingezogene inquisition auch übrigen Vor- und Einbringen nach mit Urtheil

zu recht erkandt/das Klägerin den Beklagten zu Tisch und Bett ferner ehelich bezuwohnen umb vorgebrachter/und in der Geschicht erfundener erheblicher motiven willen / nicht schuldig/sondern von ihme zu separiren seye/als wir sie beide dann auch hiemit durch unsern Richterlichen Spruch besagter massen voneinander scheiden. Publ. den 3. Dec. 1662.

§. XXI.

11) Quod infidix non possint referri ad illa delicta, quæ vinculum connubiale lædunt,

Quidam, inter quos etiam Arniseus de *Jur. Connub. c. 6. §. 10. p. 324.* & Kitzel. *Synops. Matrim. c. 8. theor. 3. lit. g.* ad naturam hujus delicti respicientes inde novum argumentum (XI) pro sua sententia constituunt. Distingendum enim putant inter delicta directo ipsum vinculum conjugale tangentia, & inter delicta diversi generis. Illorum delictorum duo tantum admittunt, scil. adulterium & malitiosam desertionem, & hæc demum solvere matrimonium credunt, quia directo delicta talia fidei matrimoniali vim inferunt, quæ tamen ratio in aliis quibuscunque delictis cessare videtur. Ex quo inferunt, neque furtum, neque homicidium, neque plagium aliudve crimen, quod matrimonii substantiæ non repugnat, sufficientem causam esse, ut matrimonii vinculum interdicatur. vid. *c. quæstio viri, 2. X. de divort.* Brouw. *de jur. connub. lib. 2. c. ult. n. 22.* Nicol. *de divort. p. 2. c. 1. n. 25.* Dn. Præs. *de dissensu Sponsal. Sect. 6. §. 16.* Carpz. *Jurispr. Consist. lib. 2. def. 203.* Gerhard. *de conjug. §. 682.* Beust *de jur. connub. p. 2. de matrimon. c. 13.* Respons. Argentor. a Dn. Schiltero edita. *Resp. LXXXI.*

§. XXII.

12) quod aliis mediis imminenti malo succurri possit.

Non parum quoque stringere videtur (XII.) illa ratio, quod nunquam ad totale divortium deveniendum, quoties adhuc alia remedia sufficientia supersunt, quibus imminens conjugii malum averti possit. Jam autem si probatum fuerit, fractas esse insidias vitæ, judex cautionem

nem de non offendendo ulterius uxorem exigere debet & solet, ut eo ipso facilius obtineatur reconciliatio a parte uxoris, sævitiam ulteriorem a parte mariti metuentis. Ex quo concludi potest, ne quidem statim ad separationem quoad thorum & mensam hoc casu procedi posse, quoties per talem cautionem secura fieri potest mulier. vid. Carpz. *cit. loc. def. 218. n. 12.* quo & directo tendunt Decreta a Carpzovio subjecta, hisq; verbis concepta sunt: **Das Klägerin ihren Ehemann/ehe und zuvor Er Ihr gnugsamen Vorstand/ Sie NB. an ihren Leib/ und Leben nicht mehr zu gefährden/ und mit nothdürfftigen Unterhalt zu versorgen/ bestellet/ beyzuwohnen nicht schuldig.** Imo & illud quoque ulterius patet inde, quod etiam aliquando admitti possit cautio juratoria, si uxor huic cautioni fidere velit, uti judicat Carpzov. *c. l. def. 219. n. 5.* quo casu iterum juramentum ad hunc casum, de quo disputamus, dirigi solet, his verbis: **Ich N. N. schwere hiemit einen Eyd zu Gott/ daß ich hinsühro mein Weib N. an ihren Leib und Leben nicht beschädigen noch gefährden wolte/ als mir Gott helffe durch Jesum Christum unsern Herrn.** Conf. Dedekenn. *in Consil. Theol. Vol. 3. lib. 4. Sect. 2.* Beust. *de Matrim. p. 2. c. 9.* Nicol. *de divort. p. 2. c. 4. n. 41.* Dum itaque per cautionem talem sufficienter securitati alterius conjugis prospici potest, adeo ut si uxor in illam consenserit, nequidem possit locum habere separatio quoad thorum & mensam. Carpz. *cit. loc. def. 220. § 221.* Nicol. *c. l. n. 56. seqq.* imo si justas dissentendi causas non habeat, cur cautionem recipere nolit, ad hoc cogi posset. Nicol. *cit. loc. n. 58.* Carpz. *cit. loc.* indeque non videtur hoc casu unquam locus esse posse totali divortio. Ex quo porro inferunt Dd. quia post decretam separationem quoad thorum & mensam ex capite sævitiae, vel insidiarum vitæ

structa-

structarum, reconciliatio fieri possit, altero conjuge ad frugem redeunte & mores suos corrigente, tunc omnino revocandam esse vitæ consuetudinem, adeo ut alter conjux refractarius, causâ cognita, aliquando juste ad hoc cogi possit, quod tamen amplius obtineri nequit, si dicamus, divortium plenum hic concedi debere. Carpz. c. l. def. 216. Havemann, in Gamol. libr. 3. tit. 10. circa finem. Inde Brouwer. de Jur. Connub. L. 2. c. 19. n. 18. notanter ait: *Debet in marito poenitentia esse locus, in uxore venia. Iracundia, ultionis cupiditas, adversæ mentis pertinacia a conjugibus abesse debent. Qui correxit vitam, & emendavit mores, sustulit separationis causam, ut ea sublata effectus quoque cessare debeat. Pauli præceptum est: mulier separata reconciliator viro. 1. Cor. VII, 11.*

§. XXIII.

23) Argumen-
tum ab Hiero-
logia peri-
tium.

Addi posset & (XIII.) illud dubium, quod Hierologia seu benedictio sacerdotalis jam accesserit, adeoque illud non facile dissolvi debeat. Equidem vix suspicor, Dd. qui hanc sententiam fovent, ad hanc rationem aperto Marte provocaturos esse, cum in nostris quidem Ecclesiis conclamatum sit, benedictionem sacerdotalem ad substantiam matrimonii non pertinere, vid. Brouwer. de jur. connub. lib. 2. c. 27. n. 14. Joach. Hildebrand. de nuptiis vet. Christian. Dn. Præses ad Jus Eccles. Brunne-
mann. lib. 2. c. 16. §. 6. Theologi Jenenses apud Dedekennum fol. m. 850. ubi contra M. G. D. hoc dogma confirmarunt. Interim tamen huic rationi ex autoritate Hierologia nimium indulgent in aliis similibus materiis, quando v. c. quæstio oritur de sponsalibus posterioribus, quibus illa accessit, an jam sint priora postponenda? Ubi plerumque ob sanctitatem & auctoritatem Hierologia id asserunt, quos tamen jam refutavit plenius Dn. Præses de diff. sponsal.

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 25

sal. sect. 4. c. 2. §. 5. seqq. Dum itaque nimium huic tribuunt, forsan etiam hanc pro sua adducere possunt sententia.

§. XXIV.

Et denique (XIV.) Juris Canonici autoritas multum stabilivit hanc sententiam. Quemadmodum enim vulgatum Dd. assertum est, in rebus conscientiam tangentibus sequenda esse decisa Juris Canonici, ita etiam incaute sæpe in matrimonialibus sequuntur illud ipsum Jus, non examinando rationes seu principia, unde ejusmodi proflexerint conclusiones. Audiamus vero decisionem Juris Canonici. Ita enim legitur in *c. 1. X. de divorciis*: *Si qua mulier in mortem mariti sui cum aliis consiliata est, & ipse aliquem illorum se defendendo occiderit, potest ipse post mortem Uxoris, si voluerit aliam ducere: ipsa autem insidiatrix pœnitentiæ absque spe conjugii stet subjecta.* Ex quo concludunt, quod quia demum post mortem uxoris aliam ducere possit, vivente ea matrimonium plene dissolutum non fuerit. Et cum Praxis Consistoriorum nostrorum Jus Canonicum hac in parte sequitur, ceu supra §. allegati Dd. evincunt, non adeo mirandum, quod pleriq; huic sententiæ institerint, vt fere communis facta.

§. XXV.

Et hætenus fideliter fundamenta sententiæ, quæ separationem quoad thorum & mensam tantum admittit, recensui. Quæ si examino, animadverto illa non concludere, nec evincere, quod probandum erat. Ex quo statim inducor, ut asseram, veriorem esse sententiam contrariam, scilicet dissolutionem vinculi conjugalis ob insidias vitæ structas esse omnino admittendam. In qua sententia eo magis confirmatus sum, postquam deprehendi, non paucos magnæ autoritatis Doctores a nostris stare partibus, quam-

D vis ple-

14) Argumen-
tum ab au-
toritate Juris
Canonici pe-
titum.

Asseritur, di-
vortio totali
in hoc casu
locum esse.

vis plenius hanc sententiam non semper excusserint. Præterquam enim quod Dn. Præses *de diff. sponsal. Sect. 5. §. 9. seqq.* jam illam adstruxerit sententiam, alii quoque jam idem asseruere, inter quos præcipui sunt Bruckner. *in Decis. Matrimon. c. 18. n. 20.* ubi etiam in calce capitis duo præjudicia adducit. Miltonus *lib. pecul. de Divort.* Melancthon *de Conjugio*, cujus verba exhibet Hemmingius *p. 1055.* Rennemann. *in jurispr. Rom. German. memb. 1. disp. 42. §. 35. sub lit. B.* cujus sententiam viderur quoque approbare Dn. Struvius *Exerc. 50. th. 41.* id quod clarius exprimit in *diff. de Divortio cap. 4. §. 9.* conatum nempe veneficii facere locum divortio. Add. B. Dn. Müllerus *in notis suis ad prelaudati Autoris Ex. 48. th. 58. in fin.* Boeckelmannus *in Meditationibus inaugural.* ubi adhuc plures adducit Jctos & Theologos, qui ob alias quoque causas, quam ob solum adulterium & malitiosam desertionem divortium plenum admittunt. Et quamvis B. Linckius, ceu supra §. 10. diximus, alibi dissentientium castra secutus, tamen vela retraxisse videtur *in Comment. ad Decretal. tit. de Divort. §. 10.* Confer. Sarcer. *de Sancto conjugio P. 4. p. m. 155. & 156.* Jo. Kitzel. *Synops. Matrimon. c. 8. theor. 6. lit. I.* Althuf. *Dicaol. lib. 1. c. 74. §. 51.* Prückner. *Cent. 3. qu. 4.* Wesemb. *in Paratit. ff. de Matrimon. num. 11.* Dedekennus *Vol. III. lib. 4. Sect. 4. n. 6. & Sect. 6. n. 14. p. 356.* Monner. *de Matrimon. p. 5. c. 13.* Farinac. *qu. 149. n. 155.* Scherzer. *in System. Theol. Loc. 27. de Conjug. §. 18.* aliique, qui ab his, speciatim vero à Brucknero, allegati sunt.

§. XXVI.

Rationes decidendi.

Ne vero hic solis Dd. autoritatibus pugnare velle videamur, in medium producamus fundamenta, pro nostra sententia pugnancia. Ubi primo loco merito vim argumenti, quod tangit Illustris Dn. Præses *de dissensu Sponsal.*

& quomodo
Miltoni sententiam approbare,

Confer. Sarcer. *de Sancto conjugio P. 4. p. m. 155. & 156.* Jo. Kitzel. *Synops. Matrimon. c. 8. theor. 6. lit. I.* Althuf. *Dicaol. lib. 1. c. 74. §. 51.* Prückner. *Cent. 3. qu. 4.* Wesemb. *in Paratit. ff. de Matrimon. num. 11.* Dedekennus *Vol. III. lib. 4. Sect. 4. n. 6. & Sect. 6. n. 14. p. 356.* Monner. *de Matrimon. p. 5. c. 13.* Farinac. *qu. 149. n. 155.* Scherzer. *in System. Theol. Loc. 27. de Conjug. §. 18.* aliique, qui ab his, speciatim vero à Brucknero, allegati sunt.

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 27

sal. Sect. V. §. 9. admittimus. Videlicet concedunt diffen-
 nientes, ob adulterium licitum esse divortium. Cur vero non æque ob attentatum maritici-
 cidium, vel uxoricidium? Major certe ratio est in ultimo quam in priori casu. E-
 quidem adultera fit perfida, & fidem matrimonialem fran-
 git. At quæ insidias vitæ mariti fruit, & perfidiæ & homi-
 cidii attentati rea est, quo ipso vinculum matrimonia-
 le dirimere totis annitur viribus. Quanam itaque est
 perfidia major inter socios tam intime, tam arctissime
 conjunctos, quam si aliter alterius vitæ insidiatur! In solo
 adulterio quidem mœcha socium amoris petit, sed tamen
 adhuc marito suo adheret, eumque nihilominus amare
 potest, adeoque non ita vinculum conjugale violento mo-
 do dissolvere conatur, uti quidem conjux attentans homi-
 cidium. Cum itaque major ratio sit in insidiis vitæ alte-
 rius conjugis structis, merito eodem modo admittimus in
 hoc casu divortium, quo Christus illud admisit ob solum
 adulterium. Gutierrez. *Comm. Quest. lib. 1. c. 24.*

Gravius est
 delictum at-
 tentatum
 maritici-
 cidium
 quam adul-
 terium.

§. XXVII.

Quæ connexio ut eo clarior appareat, imprimis vi-
 dendum de natura adulterii, & cur Salvator noster imprimis
 adulterium exceperit. Ipsi Theologi, quando ad hanc
 materiam dilabuntur, argumenta ex ipsa natura adulte-
 rii petere solent, ubi contra Pontificios pro dissolutione
 totali disputant. Sic Gerhard. *de Conjug. §. 564.* ideo De-
 um adulterium exceperisse asserit, quod vinculum matri-
 moniale dirumpatur per adulterium, cum uxor, quæ for-
 nicatur, sit una caro cum adultero, & maritus, qui forni-
 catur, sit una caro cum scorto. *1. Cor. VI. 16.* Ex quo appa-
 ret, adulterium esse tale delictum, per quod immediate
 vinculum conjugale dirimitur, dum scilicet fides conjugalis,
 per quam quis se uni saltim addixerat personæ, plane à

Cur Christus
 conceperit
 divortium ob
 adulterium?

Mystica a-
dulterii in-
terpretatio.

conjugē fornicante læditur. Neque enim unam carnem fieri cum adultero vel adultera aliud significat, quam ita dissolvere priorem unionem legitimam, ut inde nova unio oriatur. Quod ut plenius intelligatur, mysticam interpretationem simul in subsidium adducamus. Quemadmodum enim unio matrimonialis repræsentat unionem mysticam Christi cum Ecclesia, ita non raro ipse DEUS sub divortio adumbrare mystice voluit hominum perfidiam, & discessionem ab unione cum summo DEO, quo imprimis spectat *Ezech. XVI. per totum*. Quid autem est illud adulterium spirituale aliud, quam violatio fœderis cum DEO initi? Ergo & adulterium verum seu proprie dictum consistit in læsione vinculi conjugalis, seu actu tali, per quem dirimitur unio inter conjuges.

§. XXVIII.

Deus noluit
causas divor-
tium ad solum
restringere
adulterium.

Par ratio in
adulterio &
attentato
homicidio.

Quemadmodum itaque ex hæcenus declarata natura adulterii apparet, Salvatorem ideo ab indissolubilitate conjugii excepsisse adulterium, quia sit tale delictum, per quod immediate & proxime dirimitur ipsum vinculum conjugale, ita non putandum est, DEUM tantummodo restringere suam mentem voluisse ad adulterium, cum ratio sub conceptu adulterii latitans sit latior, quam ut solo adulterio concludatur. Quod si jam conferamus insidiarum vitæ structarum naturam cum indole adulterii, nescio an diversa inter utrumque casum possit excogitari ratio, quum adhuc durius & violentius videatur quis lædere vinculum matrimoniale per insidias vitæ structas, quam per solum adulterium. Non enim alium ob finem insidias vitæ conjugis alter conjux struit, quam ut velit dirumpere vinculum conjugale. Econtrario uxor, quæ fornicatur, sæpe intentionaliter non committit hunc actum, quasi in totum velit dissolvere matrimonium, sed ut libi-

dini

dini suæ tantum indulgeat, quamvis dissolutio matrimo-
nii sub hoc actu contineatur.

§. XXIX.

Quo ipso tamen nos non intromittimus in illam con-
troverliam fatis arduam & agitatum tam inter Theologos
quam Jctos, utrum aliæ præter adulterium causæ ad di-
vortium faciendum sint idoneæ, vel utrum Magistratus
civilis alias præter adulterium divortii causas lege publica
approbare possit: Hæ enim quæstiones sunt diversæ ab
illa, quam hæctenus tractavimus, annon videlicet sub adul-
terio aliæ *similes & ejusdem generis & nature* lateant. Nam
qui priorem excutiunt & adstruunt, non tantum admit-
tunt causas æque graves vel graviore ejusdem generis, sed
etiam diversi generis, quod patet ex Rennemanni *Jurispr.*
Rom. Germ. m. 1. d. 42. tb. 36. lit. c. d. ubi inter alia has cau-
sas admittit, inquit: *Quin & hodie pii Magistratus eo, quo*
dictum est, modo, non tantum ex illis ante recensitis, sed eti-
am ex aliis gravioribus causis vel æque gravibus pro circum-
stantiarum suasionem divortia concedere queant, dummodo ille
ad furorem, morbum fonticum vel alias calamitates, in quas
alteruter sine culpa sua post nuptias consummatas incidit. &c.
Ejusdem sententiæ esse videtur Brucknerus *in decis. Ma-*
trim. c. 16. ubi justas divortiorum causas explanat, itidem-
que plures admittit, sed non adhibita distinctione, utrum
sint ejusdem an diversi generis cum adulterio causæ.
Quamvis itaque forsan juste dubitari possit, utrum causæ
diversi generis, quæ non eandem cum adulterio habent
rationem, hic admitti possint, tamen de causis ejusdem
generis id nemo facile negabit, cum notum sit vel ex pri-
mis Jurisprudentiæ principiis, rationem legis, non verba
esse inspicienda. Neque vero nobis obstat, quod Chri-
stus tantum expresserit fornicationem, *πορνείαν*, nam con-

Quanam
præterea
causæ præter
adulterium
hic admit-
tendæ.

30
 grueniter volebat respondere ad controversiam sibi propositam, ubi, uti supra monitum, duæ sectæ erant, Hilleliana, quasvis, etiam levissimas, causas admittens, & Schammæana, non nisi graves & adulterium seu totalem dissolutionem vinculi conjugalis inferentes causas respiciens. Quia itaque Schammæana Schola admittebat turpitudinem pro justa divortii causa, hinc patet evidenter Christum hanc opinionem approbasse, & ideo adulterii seu *πορνείας* mentionem fecisse. Seldenus *de Uxor. Hebr. Lib. 3. c. 22.* Respondet ergo Christus tantum ad illa capita, de quibus tunc temporis controversia erat, scil. de minoribus causis: non quod unice divortia velit restringere ad adulterium. Neque enim unquam dubium erat apud Judæos, insidias vitæ structas justam esse causam dissolvendi matrimonium, sed hoc tantum in controversiam ducebatur, an quævis causa, an vero tantum turpitudinis faciat divortio locum.

Cur Christus
 tantum ex-
 ceperit adul-
 terium?

§. XXX.

Ambiguitas
 vocis
πορνείας

Posset quidem pro sententia hac quoque adduci, quod Eruditi adhuc disputent de intellectu vocis *πορνείας*, utrum videlicet solum delictum adulterii vel concubitus illiciti, an vero & alia majora delicta comprehendat, quæ alias in Scriptura S. vocabulo fornicationis denotari solent. Vid. Seldenus *de Ux. Hebr. Lib. 3. c. 28. & 31.* Buxtorff. *de sponsal. & divort. p. 2. p. 128.* Sicuti etiam canones vocem *πορνείας* late satis extendunt, comprehendentes etiam sub illa Idololatriam. vid. *C. Idololatra, c. non solum, c. 28. qv. 1.* verum illam controversiam lubens intractam relinquo, & industriæ Criticorum reservo. vid. interim Gerhard. *de Conjug. §. 606.* Illud tamen bene a prælaudato Gerardo *cit. loc.* dictum esse puto, quædam esse crimina adulterio graviora, vel saltem æqualia respectu legis divine, cum cujus norma & regula

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 31

gula pugnant, alia *respectu conjugii*, cujus vinculum dirimere debent. Negat vero non de gravitate & æqualitate delictorum in priori sensu hic agi, sed in posteriori, respectu scilicet ad conjugium habito, quo refert, bestialitatem, Sodomiam, incestum. Applicemus vero jam hanc distinctionem ad nostrum casum de insidiis vitæ alterius structis, & sine dubio æque grave est delictum, ac adulterium, respectu habito ad ipsum conjugium, cujus vinculum dirimere debet, id quod ex antecedentibus patet.

§. XXXI.

Neque vero admitti potest illorum sententia, quasi unice delictum contra vinculum conjugale committatur per concubitum, quo etiam Gerhardus illud restrinxisse videtur, sed etiam aliis modis illud dissolvi directo per delictum potest, quod optime observavit Paulus, admittens præterea *malitiosam desertionem*. Omnia enim argumenta, quæ vulgo pro solo adulterio, a Christo prohibito, asseruntur, commode etiam Paulo objici possunt. Unde si aliquid virium iis inesset, Paulus peccasset, quod divortium concessisset ob malitiosam desertionem. Sed optimus hic sui Magistri interpretis magis ad mentem ejusdem, quam verba respiciebat, & inde jam facili negotio inferebat, sub voce *τροπέας* tanquam delicto principaliori contra matrimonium contineri delicta alia, quibus directo & immediate vinculum matrimoniale læditur, qualis etiam erat *desertio malitiosa*, quia plane hæc fini matrimoniali repugnat. Ecquid vero, quæso magis fini matrimonii repugnat, quam insidiæ vitæ alterius conjugis structæ? Admittunt Theologi pariter & Jcti, ob pertinacem debiti conjugalis denegationem concedi posse dissolutionem totalem. Gerhard. *cit. loc. §. 630*. Havemannus *in Gamol. Synopt. lib. 3. tit. 7. Posit. 3*. Nicolai *de divortiiis p. 2. c. 2. num. 53*. Brucknerus aliique a prælaudato Autore allegati

Ostenditur
ulterius, non
solum adul-
terium pu-
gnare cum
vinculo con-
nubiali.

Insidiæ pu-
gnant fini
matrimonii.

in De-

in Decif. matrim. c. 17. n. 18. Cur vero hoc Dictum Pauli
 eousque extendunt? Ecquid gravius est denegare debitum
 conjugale, an vero plane alterius vitæ insidias frueri?

§. XXXII.

Insidiæ sem-
 per inferre
 videntur de-
 fertionem
 quandam.

Quæ meditatio me ducit ad aliud argumentum a *de-
 fertione malitiosa* petitum. Concedunt hæc illam
 dissolutionis totalis causam justam esse. An vero insidiæ
 vitæ alterius conjugis structæ possunt esse unquam sine
 malitiosa desertione? Id equidem non puto. Theologi
 enim nostri pariter ac Jcti duplicem constituunt malitio-
 sam desertionem, *Localem* alteram, alteram *non Localem*,
 quæ magis animorum est; Ad hanc sine dubio non nuda
 denegatio debiti conjugalis, sed etiam insidiæ vitæ alte-
 rius conjugis structæ referuntur. Utrobique eadem est
 ratio, quam bene exponit Brucknerus *in decif. Matrim. c.*
18. n. 16. inquiens: *Paulus rationem non ponit in infidelitate,*
sed in temeraria excussione jugi conjugalis. Et desertor est,
cui, ut Apostolus loquitur, non placet cohabitatio, i. e. qui indi-
viduam illam vitæ consuetudinem penitus abruptit. Cui ve-
 ro magis displicet cohabitatio conjugalis, quam ei, qui in-
 sidias alteri fruit? Quis magis excutit jugum connubia-
 le, quam uxor, quæ venenum præparando propinando-
 que morti destinaverat maritum? Conf. Dn. Præses *de*
diff. sponsal. sect. V. §. 9. ubi asserit, Gutierezium *Canon.*
Quest. L. 1. c. 24. vim hujus argumenti agnoscere. Unde
 non raro Jcti pariter ac Theologi malitiosæ desertioni
 solent æquiparare insidias vitæ structas. vid. Bruckner. *cit.*
loc. n. 25. Philippus Melanchth. *de Conjugio*, cujus rationes
 quidem adducit Gerhardus *de Conjug. §. 631.* Sed cum e-
 jusmodi epicrisi, ut tandem vel invitus *in fin. cit. §.* fateri
 necessum habeat, *si servitia sit plane incorrigibilis, eam de-*
sertioni non immerito comparari. Eundem fere in modum

Har-

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS.

33

Harbardus de conjugio, p. 93. relatus a pralaudato Gerhar-
 philosophatur: Quando, inquit, alter Conjugum insidias
 vitæ alterius fruit, vel Leonis instar inhumana crudelitate com-
 parem tractat, nec admonitus corrigitur, tum quia impedit
 necessaria pietatis officia, Magistratus autoritate cõercendus
 est, vel separatione prius ad tempus facta emendatio & recon-
 ciliatio tentanda, vel si in immanitate pertinaciter perseve-
 ret, persona innocens intolerabili jugo liberanda est, ne justo
 dolore fracta, aut indignatione superata abjiciat pietatis exer-
 citia, & aliquid injuste ac Christiana vocatione indignum fa-
 ciat. Confer. Dn. Linckius ad Decret. tit. de Divort. §.
 10. in f. Dn. Thomafius Jurisprud. div. lib. 3. c. 3. §. 69. seqq.
 Pruckner. Cent. 9. qv. 4. Gisb. Voetius in Polit. Eccles. p. 1.
 lib. 3. tract. 1. sect. 3. c. 3. qv. 10. Beza de repud. & divort. p. m.
 201. ubi paria esse dicit, discedere ab aliquo, & minis vel vi
 aliquem a se abigere. Plenius id declarat Kitzel Synopsi Ma-
 trim. c. 8. Theor. 6. lit. 1. p. m. 249. inquit: Omnimodam
 conjugum separationem seu plenum divortium hisce in casibus
 decernerem, si ex omnibus circumstantiis, puta personarum,
 structarum insidiarum vitæ, sevitiæ & propterea etiam irroga-
 tæ pœne qualitate, nec non etiam lapsu temporis, Judicis iti-
 dem arbitrio æstimandi, appareat, quod nulla amplius spes re-
 conciliationis vel redintegrationis istius matrimonii superfit. &
 pars innocens parti nocenti propter capitales inimicitias non
 amplius tuto & sine vitæ periculo credi possit, tum quod isto ca-
 su, propter denegatum debitum conjugale divisionemque uni-
 tatis carnis & individue vitæ consuetudinis, nocens persona
 pro desertrice haberi possit.

Kizeli sententia

§. XXXIII.

Ipfa quoque ratio separationis quoad thorum & mensam,
 quatenus in nostris retinetur Ecclesiis, suppeditat argu-
 mentum pro totali divortio, ceu jam docuit Dn. Præses

Separatio
 quoad tho-
 rum & me-
 sam hoc casu
 est medium
 inidoneum.

E

de diff.

de *diff. sponsal. Sect. V. §. 9.* ostendens parum ex tali separatione commodi habere innocentem maritum, quem venenum præparando propinandoque morti destinaverat uxor, si ingratisimam adhuc alere teneretur, & ipse interim in coelibatu vivere sine ulla matrimonii adjutrice compelleretur. Videlicet retinetur & adhibetur in nostris Ecclesiis tunc demum separatio temporalis, ubi adhuc spes superest, conjugem nocentem ad meliorem frugem rediturum. At vero nescio, an si semel insidiæ vitæ alterius structæ fuerint, innocenti conjugi consulendum sit, ut ad conjugem priorem revertatur, præsertim cum nec cautio hic tollere possit justum timorem, quem semel innocens concepit, & non raro homines aliud agere, aliud simulare soleant. Possit enim uxor, quæ pertaxa est sui mariti, & jam novas nuptias animo concepit, simulare, pœnitentiam, & ita sua simulatione maritum cogere, ut cum ea in gratiam & pristinam cohabitationem rediret. Quo casu certe nova occasio ipsi daretur se per novas insidias liberandi a Marito, & ita novas ambiendi nuptias, quas ambire non poterat, quamdiu tantum separata erat ab eo quoad thorum & mensam. Ergo inutile & insufficienti merito hæc separatio in hoc casu est, præsertim cum uxori insidiatrici semper obstat præsumptio juris, vi cujus semel malas, semper præsumitur talis in eodem genere delicti. Si itaque nequidem tutori, fraudulenter tutelam administranti, ulterior administratio concedenda est, etsi satis offerat, quia satisfactio ejus propositum malevolum non mutat, sed diutius grassandi in re familiari pupilli sui facultatem præstat, juxta *§. 12. J. de suspect. Tut. l. s. §. 6. ff. eod. l. fin. c. in quib. caus. in integr. restit. necess. non est.* Quomodo potest maritus adigi, ut ulterius cohabitaret uxori insidiatrici, si satis offerat, cum hic non agatur de dispen-

Cautio hoc
casu insuffi-
ciens

omnes
-ods hanc
a se & mu
nes quod
molestia
monobin

pendio fortunarum, sed de vitæ periculo, cui se necessario exponit, qui cum tali uxore denno se conjungere debet, vid. Kitzel. *Synops. matrim. c. 8. Theor. 6. lib. 1. ubi p. 250.* notanter ait: *persona innocens ad redintegrandum tale matrimonium, in quo secundum verba Imperatoris nostri in l. quisquis, C. ad L. Jul. Maj. vita futurum est supplicium, & mors solatium, adigi non debet, cum conjux innocens semel interventus a nocente per cautionem ab ipso prestitam, & juris remedia resuscitari & in vitam restitui nequeat, nec propter dolum & contumaciam, imo intentatum parricidium persona nocentis conjugi innocenti, prohibendo ipsi ulterius matrimonium, laquei conscientie injiciendi sunt. &c.*

§. XXXIV.

Non leve quoque argumentum pro hac sententia deduci potest ex ipso delicto ab uxore insidiatrice commisso. Videlicet ex Jure civili notum est conatum occidendi, adeoque & insidias vitæ structas ordinariam pœnam meruisse, l. 7. 8. 9. C. ad L. Cornel. de Sicar. l. 1. §. 3. ff. eod. qui enim alterius vitæ insidiatur, parum distat a Latrone, qui etiam ex solo apparatu, attentata alterius invasione, pro tali habetur, dum a parte ipsius nihil superest, quominus delictum perfectum reputetur. P. Muller. *ad Struv. Ex 4°. th. 50. lit. c.* Cum enim talis insidiatrix uxor parum distet a vero homicida, quamvis hodie extraordinaria tantum pœna locum habeat, Carpzov. *Pr. Crim. p. 1. qu. 2. n. 54.* merito quoque dissolutio matrimonii concedenda; quantum enim in ea fuit, dissolvisse jam videtur vinculum matrimoniale. Imo quamvis hodie pœna sit extraordinaria, tamen non dubium, quin ad fustigationem quandoque deveniri possit: Num vero dicemus maritum innocentem hoc casu sequi teneri uxorem perfidam & insidiatricem? An vero propter alterius delictum in perpetuo vivere cœ-

Novum argumentum ex ipso delicto desumptum, quia etiam olim solum attentatum homicidium homicidium puniuntur

libatu? Ubi certe poena derivaretur in ipsum maritum, propter cuius favorem tamen uxor punitur. Confirmat hoc ipsum Brucknerus *in decis. Matrim. c. 15. n. 22.* duobus casibus, quibus uxores vitæ maritorum insidias struxerant, & venenum cibo miscuerant, ubi cum res successu caruisset, fustigatio cum perpetua relegatione veneficis dictata fuit, divortiaque plena quoad maritos decreta, hisque nova inire conjugia permissum.

§. XXXV.

Separatio
quoad thori
& mensam
non est dilan-
tanda.

Denique addi potest & illa ratio, quod separatio quoad thorum & mensam sit merum inventum Pontificium, inanibus superstructum fundamentis. Quantum itaque fieri potest, merito ab hoc medio, quod in nulla ratione genuina fundatur, abstinendum, ad evitandas illas male coherentes conclusiones, quæ exinde sequuntur. Ostensum jam supra est, quid de hoc genuino Pontificiorum partu judicaverit Lutherus. Idem alii quoque cordatiores non dissimulant. Sane in eo omnes conveniunt, non facilem debere esse judicem in admittenda hac separatione, *ne membra Christi*, utor verbis Brouveri *de jure connub. lib. 2. c. 29. n. 7. exponantur insidiis Satanae, tentantis*, quos longius, quam ut jejuniis & orationi vacent, *sejungit tempus*, 1. Cor. VII, 3. *Fragilis enim est humana natura, & in separato matrimonio ad libidinem praeceps.*

§. XXXVI.

Responsio ad
dubitandi ra-
tiones.

quatenus
Christus
Matth. 5. 10.
quatur ex-
clusive.

Ne vero aliquod dubium, quo se dissentientes mutire possint, amplius super sit, operæ pretium esse duco, illa quæ supra recensita sunt, penitus jam remove. Et quidem primum dubium, in §. II. tactum, non adeo magna laborat difficultate. Provocatur ibidem ad exceptionem Christi, solum adulterium excipientis. Sed quidem hæc non probatum est, Christum loqui *exclusive*. Responsio

ho enim Salvatoris interpretanda est ex controversia ipsi formata. Quarebatur videlicet, an *ob quamvis causam* liceret divertere ab uxore, ut videbatur in Legibus Mosais statutum? Et ad hoc respondebat negative, excipiendo adulterium. Non voluit autem Christus excludere causas majores vel æque graves *ejusdem generis*, de quibus non erat consultus, sed minores tantum apud Judæos usitatos removebat. Unde si de hoc casu interrogatus fuisset Salvator, ubi major malitia, quam in adulterio: idem haud dubie respondisset. Dn. Praeses *de dissensu Sponsal. Sect. V. §. 20.* Et posito (id quod tamen in suspenso relinquo) particulas illas: *παρεκτός, εἰ μὴ* esse exclusivas, tamen illæ tantum excludunt ea, quæ sunt diversi, non quæ sunt ejusdem generis. Ast vero jam in rationibus decidendi probatum est, insidias vitæ structas proxime convenire cum malitiosa desertione, & adulterio. Equidem alii quoque respondent, Christum privatis pro lubitu ex quibuscunq; causis frivolis divortia instituentibus, non Magistratibus pro exigentia necessitatis civium causas divortiorum determinantibus regulas præscribere voluisse. Bruckner. *in Decif. Matrim. c. 16. n. 24.* Verum id difficulter admittitur a Theologis nostris, vid. Gerhard. *de Conjug. §. 605. seqq.* imo nisi assertio hæc ad certas limites reducatur, evenire inde posset, ut contra mentem Christi mos veterum Judæorum, quascunque causas admittentium, introduceretur. Ergo concludimus posse Magistratum admittere causas æque graves vel graviore, quod etiam videntur innuere verba Christi *Matth. V. 32. παρεκτός λόγος πορνείας, excepta causa fornicationis.* Λόγος autem in genere significat *proportionem*, ut adeoque non solum adulterii crimen, sed etiam alia huic crimini æqualia & proportionata, vel eodem etiam majora flagitia divortii causas constituent. Et ita jam

An Magistratus plures causas legibus admittere possit?

quoque exinde interpretationem accipit *Matth. XIX, 9.* Neque hanc rationem evellunt, quæ contra regerit Gerh. *cit. loc. §. 606.* nam supponit semper, Christum loqui simpliciter & absolute; Imo exclusive & exceptive, adeoque vocem τὸ λόγος ita intelligi non posse; nam jam assertum est, Christum respexisse in responsione ad statum Judæorum, ex quavis levisima causa divortia admittentium.

§. XXXVII.

An & quatenus sit specialis ratio in adulterio?

Magis solvit fidem, qui infidias fruit, quam qui est adulter.

Alterum dubium in §. XII. sat speciosum est, videturque illa, quæ in §. *ante.* sunt dicta, enervare. Verum regeri potest, Christum in adulterio utique respexisse ad dissolutionem unionis conjugalis, quæ in adulterio occurrit; verum illa dissolutio etiam in insidiis vitæ structisprehenditur, & adhuc evidentius, quam in desertione malitiosa, ubi tamen ex doctrina Pauli ob eandem rationem divortium admittitur. Quæ enim maritidium intentat, illud unice agit, ut matrimonium dirimat, & se a nexu conjugali liberet. Quamvis vero non semper consilio respondeat eventus, sufficit tamen tale delictum hic ab uxore esse commissum, quod immediate tangit vinculum inter conjuges, & sic cohabitationi contrarium est. Expressus dici potest: uxor, quæ adulterium committit, tantum solvit fidem conjugalem: quæ vero marito mortem intentat, illa non tantum vinculum illud speciale inter conjuges tollit, sed universale etiam, quo homines natura conjunxit, & propter quod nefas esse dicitur in *l. 3. ff. de J. & J.* hominem homini insidiari.

§. XXXVIII.

Responsio ad tertium dubium

Hiscæ suppositis jam per se corrui dubium tertium in §. *13.* Neque enim verba neque mens Christi videtur excludere voluisse hanc divortii causam, de qua agimus. Et nescio sane, quomodo illi, qui adeo strictissime verbis Christi

Christi inhærent, & illa simpliciter *exclusiva* esse jubent, sint Paulum conciliaturi cum nostro Salvatore. Si enim tantum & unice admittere voluit adulterium, etiam excludere voluisse creditur maliticisam desertionem. Sed falsum esse posterius, ipsi dissentientes fatentur. Ergo etiam prius. Neque vero admitti potest, quod dissentientes supponunt, quasi Christus etiam comprehenderit, hanc causam de insidiis vitæ structis: nam hæc causa non erat inter Judæos controversa, sed solummodo sententia Sectæ Hillelianæ, quæ levisimas causas admittebat.

§. XXXIX.

Ad rationem dubitandi quartam in §. 14. recte enucleandam præmittendum est, Salvatorem sermonem suum non opponere Moli, sed Pharisæis, qui verba Mosis in alium sensum detorserant. Quum etiam Pharisæi arbitrarentur, a Mose præceptum esse adulterium, hinc tandem respondet, Mosen propter duritiam cordis Judæorum permisisse, dimittere uxores, *cæterum*, pergit, *a principio non fuit ita*: Buxtorff. *de sponsal. & divort. p. 2. S. 5. 116.* Dicit itaque ipsa divortia esse contra intentionem primævam Creatoris, matrimonium instituentis, introducta tamen propter *σκληροκαρδίαν*, h. e. quod adeo duri sint corde homines, & amorem & pacem deserant unionemque, quam inter omnes homines DEUS constituit. Quamvis itaque non negemus inique fecisse Pharisæos, quod legem Mosis adeo extenderint ad quasvis causas, etiam levissimas; tamen id minime admittere possumus, Mosem etiam non intelligi debuisse de hac causa gravissima, si insidias uxor vitæ mariti struxisset, & vice versa. Unde tandem ita concludimus: ob quamcunque causam Moses concessit divortium, de illa causa etiam Christus est interpretandus: Atqui ob graviore causas Moses concessit divortia,

Respondetur ad quartum dubium.

Moses etiam intelligendus de insidiis vitæ structis.

vortia, quod & recte admittebat Schola Schammæana, cuius sententiam approbavit Christus. Selden. *de Uxor. Hebr. Lib. 3. c. 20. p. 329.* Ergo etiam Salvator de illa est interpretandus. Unde non tam in hoc nostro casu fit interpretatio *extensiva*, sed potius *declarativa*, dum saltem ex Mosis lege interpretatio instituitur, quomodo Christus sit intelligendus. Certe si hoc argumentum de odiosis restringendis aliquid in recessu haberet, valeret etiam contra Paulum, ob desertionem malitiosam admittentem divortium.

§. XL.

Respondetur
ad quintum
dubium.

Argumenti
a diversitate
Religionis
ad nostrum
casum non
stringit.

Sed pergo ad quintum dubium ex doctrina Pauli petitum, qui etiam hujus causæ nullam facit mentionem. Si scopum Pauli *1. ad Cor. VII.* intueor, animadverto illum tantum fuisse interrogatum de illa quæstione, utrum diversitas religionis solvat matrimonium? Et hanc quæstionem enucleat ex doctrina Salvatoris nostri negative, modo infidelis consentiat habitare cum fidei. Adeoque non mirandum, quod nostri casus non mentionem fecerit, quippe de illo nec controversia erat, nec interrogabatur. Caterum consequentia hæc: *Si nequidem diversitas religionis solvit vinculum matrimoniale, sequitur, quod etiam non solvant idem insidia vitæ alterius conjugis structæ*, merito negatur. Neque enim 1) verum est diversitatem religionum inducere animorum abalienationem, id quod exempla & V. & N. Testamenti testantur, & Experientia nostrorum temporum corroboratur. 2) Paulus etiam in decisione hujus quæstionis addit hanc limitationem: *Si hic (infidelis) consentiat cohabitare cum ea*, quod tunc uxor fidelis non debeat virum dimittere, quoniam sic nullum impedimentum ponitur consuetudini connubiali. 3) Non quævis etiam abalienatio animorum inducit divortium, sed talis, quæ

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 41

quæ finem tollit matrimonii, & vinculum dissolvit, qualis deprehenditur in malitiosa desertione, & insidiis vitæ structis. Quod ultimo demum additur, insidiis vitæ structas non necessario comprehendere desertionem malitiosam, illud in rationibus decidendi jam satis declaratum & expressum est. vid. §. 32.

§. XLI.

Sextum argumentum in §. 16. quod a dissentientibus adducitur, petitur ex verbis Christi: *quos DEUS conjunxit, homo ne separet.* Sed nec illud nobis obstat: Respondeat pro nobis Jus Canonicum in c. 18. c. 35. q. 2. ubi ita: *Quos DEUS conjunxit, homo ne separet. Quæris quomodo? Subaudi violenter sine lege, absque ratione, quos Deus conjunxit, homo non separet. Non enim homo separat, quos pœna condemnat, quos reatus accusat, quos maleficium coarctat.* Unde quoque apparet sæpe in abusum trahi hoc Christi dictum. Sapius enim in dubium vocari posset, an hos Deus conjunxisset, ubi ex eventu appareret, conjugem conjugi insidias struere, litigiis & rixis mutuis omnem vitam agere, & ita minime unionem servare, quam Deus in hac societate adeo inculcaverat. Unde nescio, an inique dixerit nostrorum Theologorum quidam: *Quos Diabolus conjunxit, homo separet.* Conf. Buxtorff. de divort. p. 118. docens noluisse Christum per hoc assertum licentiam & facultatem divortiorum omnem tollere, sed duntaxat arbitrariam ac privatam illam Judæorum repudiandi & dimittendi uxores consuetudinem, de qua Pharisei quæserunt. Deinde quod additur in eod. §. 16. matrimonium esse favorabile, adeoque pro ejus conservatione in dubio esse pronunciandum, id a nobis non quidem negatur, sed non tamen hunc habet sensum, quasi ob justissimam causam non possit pro dissolutione pronunciari, sed potius, ne

Respondetur
ad sextum
argumentum,

quomodo in-
telligendum
dictum Chri-
sti, quos Deus
conjunxit, &
homo ne se-
paret

E teme-

temere quid fiat contra matrimonium, quæ temeritas tamen hic abest. Imo etiam securitas vitæ adhuc est favorabilior, cui omnino consulendum: quod aliter fieri commode nequit, nisi per dissolutionem totalem matrimonii.

§. XLII.

Responsio ad
argumentum
septimum.
Judicium de
mystica re-
presentatio-
ne matrimo-
nii.

Septimum argumentum in §. 17. ducitur a mystica illa representatione Christi cum Ecclesia. Quemadmodum vero Pontificii exinde matrimonium in classem Sacramentorum retulerunt, & causas matrimoniales spirituales esse voluerunt, ita cavendum maxime, ne inde quid inferamus, quod papalibus principiis, propius, quam vero intellectui hujus mysticæ interpretationis accedit. Et sane Carpzovium, cujus verba in *cit.* §. 17. relata sunt, hanc in abusum traxisse docuit jam Dn. Præses in *tr. de diff. sponsal. sect. 7. §. 18.* quasi videlicet per hoc negotium *character quidam spiritualis impressus contrahentibus sit*, quod nihil aliud est, quam Pontificiis indulgere, matrimonium esse sacramentum. Et ut propius ad rem accedamus, illud quidem ex hac mystica representatione sequitur, *difficiliter* ad dissolutionem matrimonii esse progrediendum, non vero plane non esse dissolvendum matrimonium, alioquin enim ne quidem ob adulterium & malitiosam desertionem esset dissolvendum matrimonium. Quemadmodum itaque peccata dissolvunt unionem inter Deum & homines, juxta asseritum Prophetæ: *Eure Sünden scheiden Euch und evrent Gott voneinander*; ita quoque tale turbidum & dissolvens matrimonium, ubi alter alteri insidias struit, non potest amplius representare illam indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia.

§. XL.

Respondetur
ad argumen-
tum octavum

Octavum argumentum in §. 18. inde desumptum, quod matrimonium sit fœdus Dei, & constet autoritate divina, ex ha-

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 43

ex hactenus dictis jam pariter facile dissolvitur. Non negamus hic ipsam hypothesein, sed negamus tantum conclusionem inde deductam. Hoc videlicet tantum exinde sequitur, in arbitrio hominum non esse, illud vinculum temere dissolvendi, quod constat autoritate divina; at vero hic nulla temeritas adest, ubi insidia vitæ struuntur. Satis convenienter loquitur Sarcerius, von Heil. Ehestand P. 4. p. 158. So kan ein jeglicher vernünfftiger Mensch wohl gedenken / daß Gott die Ehe eingesezet habe zu Ehren und guten dem Menschen / und nicht zu Schanden und seinem Verderben. Darumb die / so in keinnen Stricken dem gedrängtem Ehemenschen zu Hülffe kommen / und die Ehescheidung überein in keine Weiß noch Wege zu lassen / thun gleich wie die Pharisäer / die von wegen des Geboths vom Sabbath / dem Buchstaben nach / dem Menschen zu grunde und zu schanden gehen liessen.

§. XLIV.

Ad nonum argumentum in §. 19. facilis est responsio. Quamvis enim uxor maritidium intentans forsan per hanc dissolutionem finem suum, propter quem insidias innocenti marito struxit, assequitur; hoc tamen tantum fit per indirectum & accidens. Neque enim ideo dissolvitur matrimonium, ut uxor insidiatrix favore afficitur, sed ut innocenti marito consulatur. Hinc & regula juris in §. 19. adducta, quod nemo ex suo delicto lucrari debeat, ita declaratur, ut procedat, quatenus directo quis lucretur ex delicto, per accidens enim bene fieri potest, ut quis lucrum ex delicto capiat. l. 5. §. 1. ff. ne quis eum, qui in jus voc. vi exim. §. 1. de vi bon. rapt. Barbof. in Thesaur. Loc. Commun. l. 1. c. 17. ax. 3. & Lib. 4. c. 13. ax. 11.

Responsio ad nonum Argumentum.

§. XLV.

Decimum dubium in §. 20. tactum per se jam corruptum est

Resp. ad arg. decimum.

it ex iis, quæ dicta sunt in §. 33. ostensum ibi, separationem quoad thorum & mensam non esse modum idoneum, ut securitati innocentis conjugis satis consuli possit. Et sane oppido falsum est, quod in nostris Ecclesiis propter insidias vitæ structas retentâ sit separatio quoad thorum & mensam. Confundunt enim, qui talia asserunt, simplicem sævitiam cum eiusmodi sævitia, quæ connexas habet insidias, quibus vitæ alterius conjugis periclitatur. Priori casu hæctenus admittimus separationem, & concedimus ideo retentam esse illam, cum sperari adhuc possit morum emendatio, & obtineri animorum reconciliatio. Vid. Gerh. de Conjug. §. 631. Beust. P. 2. de Matrim. cap. 9. Nicolai de divort. c. 5. Ast ubi semel insidiæ vitæ sunt structæ, nunquam conjux innocens securitate plena gaudebit, licet vel maxime nocens cautionem præstiterit.

§. XLVI.

Respondetur
ad undecimū
remisive.

ad duodeci-
mum.

Equidem ut ad argumentum undecimum in §. 21. propositum respondeam, necesse esse non puto, cum jam aliquoties in antecedentibus demonstratum sit, insidias vitæ structas æquiparari desertioni, & æque tangere vinculum conjugale, quam adulterium. Quamvis itaque cætera delicta forsan non solvant matrimonium, diversa tamen est ratio in mariticio intentato. Unde statim pergo ad dubium duodecimum in §. 22. Verum & hic quadrabit eadem responsio, quæ formata est in §. antecedente. Negamus enim adhuc, sufficientem esse hoc casu cautionem ad avertendum ab innocente conjugè omne vitæ periculum. Operatur quidem aliquando cautio illud, ne maritus sæviat ulterius in uxorem, eamque non adeo dure tractet; verum a simplici sævitia argumentum ad insidias vitæ structas non valet. Confer. §. 32. Et durum sane foret, si maritus innocens compelli deberet ad cohabitandum rursus uxori, &

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 45

ri, & se ita de novo exponendum periculo, ex illa sola ratione, quod cautionem prestare parata sit, cum tamen cautio malevolum ejus animum non mutet.

§. XLVII.

Non puto autem dissentientes tuto fidere posse dubio decimo tertio, ab Hierologia petito, quia apud omnes in confesso est, illam non esse de substantia matrimonii; adeoque transeat illud quoque dubium, & demum *ultimum* prodeat, quod ab autoritate Juris Canonici petitur. Verum opponamus Juri Canonico Jus Civile. Nam in *l. 8. C. de repud.* plenum divortium conceditur ob insidias vitæ structas. Et deinde jam ostendit Dn. Præses, de *dissensu sponsal. Sect. V. §. 11.* textum in *c. 1. X. de divort.* ab improba Pontificiorum manu esse corruptum, integrum vero retentum in *c. si qua mulier, 6. c. 31. q. 1.* ubi ex Concilio Wormatiensi sive Wormatiensi huc translata verba sequentia: *Si qua mulier mortem viri sui cum aliis hominibus consiliavit, & ipse vir ipsius hominem se defendendo occiderit, & hoc probare potest, ille vir potest ipsam uxorem dimittere, & se voluerit, aliam accipiat.* Quod si itaque textum genuino suo nitore restituamus, potius pro nostra sententia facit, constituens, totali divortio locum esse. Conf. Bruckner. in *decis. Matrimon. c. 18. n. 20.* ubi ex Reginone Prumiensi de *disciplin. Eccles. lib. 2. §. 117.* eandem corruptionem demonstrat.

§. XLVIII.

Atque ita, ni fallor hactenus evictum dedimus, ob insidias vitæ structas posse agi ad totale divortium. Cum vero hodie non amplius privata autoritate suscipiantur divortia, hinc quoque hoc casu Judicis competentis requiritur cognitio & sententia. Vid. Carpzov. in *Præf. Crimin. p. 2. qv. 58. n. 20.* Bruckner. in *Decis. Matrim. c. 18. n. 22.*

Respondetur
dubio penult
& ultimo.

Quod si itaque
textum genuino
suo nitore restituamus,
potius pro nostra
sententia facit,
constituens,
totali divortio
locum esse.

Quid hoc casu
circa totale
divortium
requiratur

& quidem ante omnia conjugii agenti in hoc casu probatio insidiarum & scelerum incumbit. Rol. a Valle *Vol. 3. Consil. 27. n. 2.* Heeser *in Loc. Commun. de bonorum Commun. p. 2. c. 16. n. 233.* Et cum in hac materia insidia soleant fieri remotis arbitraris, hinc indicia etiam sufficiunt, & faciliores probationes admittuntur. Heeser. *cit. loc.* Quaecunque autem indicia probant veneficium, ex iisdem etiam insidia inferri possunt, veluti si suspecta persona venenum emerit, si veneficium minata fuerit, si cum conjugee innocente inimicitias capitales gesserit, si reapse jam venenum cibis miscuerit. *vid. art. 37. Constit. Crim. Car.* ibique Daniel Clasen. Probatis itaque insidiis non tantum divortium concedendum, sed etiam insuper pars nocens ad Judicem secularem remittenda, ut debitam nocenti poenam infligat, qua de re cautum in *Ordin. Consistor. March. tit. 69. in f. ita: Befinden Sie aber/das das Weib ihrem Manne/oder der Mann seinem Weib mit Gifft/ oder in andere Wege nach seinen oder ihren Leben gestanden / und solches würde beweisen/oder es wären gnugsame indicia oder Vermuthungen darzu vorhanden/sollen die Assessores solches der Weltlichen Obrigkeit/da die Beklagten gefessen/darinnen vermbge des Heil. Reichs Heiliche Halsgerichts Ordnung/ und wie Recht zuverfahren/auflegen.*

Remittenda
pars nocens
ad judicem
secularem
punienda.

§. XLIX.

Requiritur itaque quoad probationem, ut ostendatur, realiter insidias fuisse vitae alterius conjugis structas, quod contingit non tantum eo in casu, si ab ipso conjugee, ejus consilio & ope, vel conjugee instigante ab alio structae alterius vitae insidia reperiantur: sed etiam, si sciat uxor mariti sui vitam sub ancipiti haerere, neque indicet periculum, neque studeat imminuens periculum propulsare, sed dolo malo, taciturnitate sua insidias promoveat. Brouwer *de jure*

Requiritur
insidiarum
vitae structae
realis probatio
actoris.

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS. 47

de jure connub. l. 2. c. 29. n. 11. Nam & in mortalibus rei criminum habentur non tantum illi, qui suas manus delicto accommodarunt, sed etiam qui alio modo concurrerunt ad effectum. Vid. Dn. Præses in *disp. de Imput. fact. alien. c. 1.* Pufendorff. *de I. N. & G. lib. 1. c. 5. §. ult.* Quaritur vero an metus struendarum insidiarum vitæ, si non vanus sit, sed Justus metus insidiarum facit locum 7 divortii pleni. *Justus metus insidiarum facit locum 7 divortii pleni.* talis, qui in constantem hominem cadere possit, hic sufficiat ad dissolutionem matrimonii totalem? Equidem facile largimur Brouwero *cit. loc.* metum hunc justum esse ad impetrandam separationem quoad thorum & mensam. Verum ut etiam ad totalem dissolutionem deveniri possit, quæstio altioris est indaginis. Puto tamen Judicem ex circumstantiis arbitrari debere, utrum innocenti conjugii fati consuli possit per cautionem, aut etiam separationem quoad thorum & mensam, an vero spes non superfit, nocentem conjugem ad frugem rediturum, quo casu melius est prævenire quam præveniri, & per totale divortium insidias imminentes avertere, præsertim si capitalibus inimicitiis accesserit denegatio debiti conjugalitatis, quod Dd. facilius admittunt. Vid. Nicolai *de divort. c. 5. n. 26.*

§. L. *§. L.* Debent autem insidiæ esse structæ vitæ alterius conjugis. Aliud itaque asserendum esse puto de insidiis ab uxore mariti bonis vel honori structis, quo casu Richter. *Vol. 1. p. 5. Conf. 17. num. 9.* quidem concedit separationem quoad thorum & mensam, id quod tamen non admittit Nicolai *de divort. cap. 5. n. 34.* ob has causas 1) quod hoc nulla lege cautum sit. 2) quod tales insidiæ aliis remediis legitimis averti possint, ut adeoque ad separationis remedium extremum & subsidiarium recurrendum non sit. Verum cum hoc casu non possit non capitalis inimicitia oriri, cum illam communiter arguant ex insidiis, bonis vel honori structis,

Justus metus insidiarum facit locum 7 divortii pleni.
Quo casu judex sedulo circumstantias observare debet.

Alia vitæ, alia bonorum & honoris insidia.

Ob insidias honoris vel bonor. potest agi ad separ. quoad thorsi & mensam.

structis, Vid. Dn. Hoppius in *Diss. de Inimicit. capital.* & Dd. communiter ad §. II. 7. de *Excus. tut. vel curat.* & vero, ipse fatente Nicolai *cit. loc. n. 29.* separationem ob talem implacabilem inimicitiam concedendam, hactenus si recte Richteri sententia intelligatur, non denegandam putarem separationem.

§. LI.

Utrobiq; locus est divor-
tio, sive ma-
ritus, sive u-
xor fruatur in-
sidias.

Ceterum ex hactenus allatis rationibus facile apparet, utrobique locum esse divortio, sive uxor marito, sive maritus uxori struxerit insidias. Quamvis enim quoad adulterium a marito commissum uxori recte denegeretur actio ad petendum divortium, ceu fufius demonstravit Dn. Praes de *diss. Sponsal. Sect. V. n. 5.* tamen hic diversa adest ratio. Interim videas controversi etiam hoc inter Doctores, an si uxor insidias vitae mariti fruatur, liceat huic divertere? Dd. hac de re in diversa abire notat Sanchez, *lib. 10. disp. 18. n. 7.* Qui negant, ducuntur textibus Juris Canonici, qui tantum loquuntur de marito uxori insidias fruente. Et quamvis, inferunt, maritus & uxor sint correlativa; ac proinde quod dispositum in marito, censerique quoque videatur dispositum in uxore; id vero locum non habere, quoties utriusque correlativi non eadem adest ratio. Esse autem diversitatis rationem putant, quia uxor nequit coercere virum, ipsumque punire, ac potest vir ipsam uxorem. Verum haec dubia sunt de nihilo, & plane non evincunt, id quod evincere debebant. Nam non video rationem diversitatis in utroque casu, & idem favor securitatis vitae utrobique militat, praesertim, cum & illa fundamenta, supra plenius excussa, in utroque casu locum habeant. Unde & Sanchez, *cit. loc. n. 8.* ipse fatetur non obligare matrimonium ad cohabitationem cum tanto vitae discrimine. *Quae ratio, inquit Sanchez, aequae militat in utroq;*

OB INSIDIAS VITÆ STRUCTAS: 49

utroque conjuge, cum alter vita alterius insidiatur, nec aliter coerceri potest nisi divortio facto. Et quamvis textus tantum disponant de mariti savitia, non tamen inde evincitur, eos solum ad illum casum esse restringendos, præsertim cum expresserint casum communiorem, & uti plerumque accidere solet.

§. LII.

Concludimus itaque divortium plenum & omnino Conclusio
 dum recte decerni posse a Judice ob insidias vitæ structas, & si id obtinuerimus, recte quoque huic præsentî disputationi nostræ colophonem imponimus, & hic pedem figimus, confisi & facilius nos excusatum iri, quod hæc materia specialis multæ sterilitati sit obnoxia, & a non paucis Dd. minus accurate pro dignitate sua excussa, adeoque pluribus involuta difficultatibus. Interim vero candori Tuo & benevolæ censuræ, Lector humanissime, hæc omnia committimus, quæ de hac materia edisserere contigit, persuasi, ut ea æqui bonique consulturus, & sententiæ utriusque fundamenta non ex præjudicio autoritatis, sed ex veris suis ponderibus sis æstimaturus, inde Tibi sine dubio apparebit, cuiam sententiæ magis sit accedendum. Quod restat, D. O. M., a quo nihil omnium, quæ usquam fiunt, esse potest absconditum, gratias agimus immortales pro clementissima studiorum directione, & gratia nobis hac vice largissime concessa; Adsit porro nobis, & ut omnia in Nominis sui gloriam, proximi, patriæ-
 que: vergant incrementum, faxit.

S. D. G.

G

Si

SI mea vota Tuis possunt superaddere
rebus
Auxilium, facilesque vias, & Carmina
nostra
Tantum poterunt censerī causa bono-
rum :
Accipe non ficti, quæ carmina dantur,
Amici,
Accipe votorum, quæ possumus edere,
summam,
Ut divina Tuas moderetur gratia curas,
Et vires, animumque pios inspiret ad au-
sus.

*Hic
Doctissimo Dn. Memmigero egregium eruditio-
nis specimen edenti, adfectum suum
testabatur*

PRÆSES.

Sic.

Siccine dissolvunt Doctores vincula ju-
ris,

Qui sic conjugii vincula sancta ligant?
Nonne favore suo gaudet conjunctio fir-
ma,

Cui Romana adeo jura favere volunt!
Sed res fat salva est. Tu firmas vincula
juris

Conjugium solvens quod fovet infidias.
Applaudo merito. Conjungant vota pre-
cesque

Omnes: Sic tandem præmia digna
feres.

*Ita Nobilissimo pariter & Doctissimo dispu-
tationis Autori gratulationis ergo ap-
plaudere voluit*

JUSTUS HENNINGUS Böhmer/L.
Prof. Jur. Extraord.

TU, licet es minimè laudis studiosior;
ecce

Nomen Pieridum ponis in arce Tuum.
Scilicet

Scilicet hoc decus est laudis sub munere

TANTI

Præmia doctrinæ commeruisse Ducis.

Ingenium, quid enim jactem? quo nobile
monstras

Atq; laboratum mentis acumen adest.

Sic Parnassei Tu celsa cacumina montis

Scandes & meritis digna brabea feres.

Gratulor, i tantæ dignissimus incola terræ,

Vade bonis avibus, non periturus ho-

nos!

*Clarissimo Domino Memmingero,
de divortio propter insidias vitæ & structas eruditè
disputanti congratulabatur*

GULLIELMUS T. STEMPEL.

J. C.

0 1 A 66 14

ULB Halle

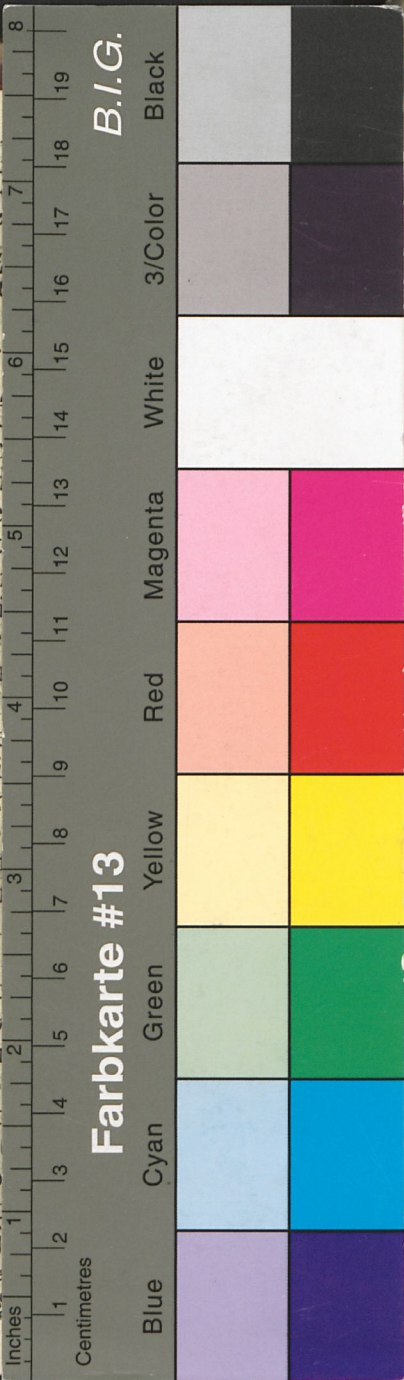
3

002 933 462

R

2. D. B. V.
DISPUTATIO JURIDICA
De

**DIVORTIO
PROPTER INSIDIAS
VITÆ STRUCTAS,**

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO IUVENTVTIS PRINCIPE,
DN.

FRIDERICO WILHELMO,
REGNI BORVSSICI ET ELECTORATVS BRAN-
DENBVRGICI HEREDE, ac reliqua,
IN REGIA FRIDERICIANA

PRAESIDE
DN. SAMUELE STRYKIO,
REGIÆ MAJESTATIS BORUSSICÆ CONSILIARIO INTIMO,
PROFESSORE PRIMARIO ET FACULTATIS JURI-
DICE ORDINARIO,

PATRONO AC PRÆCEPTORE SUO DEVENERANDO,
IN AUDITORIO MAJORI

Die Maji Anno O. R. MDCCII.
Publico Eruditorum examini submittit

AUTOR *ed respondens misericordia dignus*
ESAIAS PAULUS MEMMINGERUS,

Ratisbonensis.

Hala, Typis CHRISTOPHORI ANDRÆ ZEITLERI, Acad. Typ.